

**ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА
„НАТА ВЕЉКОВИЋ“
КРУШЕВАЦ**

**ПРЕДШКОЛСКИ
ПРОГРАМ
ПРЕДШКОЛСКЕ
УСТАНОВЕ**

e-mail: admin@nataveljkovic.edu.rs
web: www.nataveljkovic.edu.rs

Садржај:

1. ПОРТРЕТ УСТАНОВЕ	5
1.1. Локално окружење	5
1.2. Организациона структура установе	6
1.3. Култура установе: мисија и мото установе	25
2. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕАЛНОГ ПРОГРАМА ВАСПИТНО- ОБРАЗОВНОГ РАДА.....	27
2.1. Васпитно-образовни програм као израњајући програм заједничког живљења	27
2.2. Понуда програма и услуга	38
2.3. Физичко окружење као димензија програма.....	52
3.ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО ДЕМОКРАТСКЕ И ИНКЛУЗИВНЕ ПРАКСЕ	57
3.1. Партнерство са породицом.....	57
3.2. Повезаност са локалном заједницом	61
3.3. Рад са децом и породицама из осетљивих група	65
3.4. Транзиција и континуитет у образовању	67
4. ПРЕДШКОЛСКА УСТАНОВА КАО МЕСТО РЕФЛЕКСИВНЕ ПРАКСЕ	69
4.1. Заједница рефлексивне праксе: развој праксе, професионални развој и јавно деловање.....	69
4.2. Вредновање кроз праћење и документовање остваривања предшколског програма.....	75

ПУ „Ната Вељковић“
УО Бр.: 45/20
Датум: 15.09.2020.
Крушевац

На основу члана 58 Закона о основама система образовања и васпитања („Сл.гл.РС“ број 88/17 и 10/19), члана 17 став 1 Закона о предшколском васпитању и образовању („Сл.гл.РС“ бр.18/10) и чл. 32. став 1. тачка 2. Статута Предшколске установе "Ната Вељковић" Крушевац, на седници одржаној 15. септембра 2020. године Управни одбор Установе донео је:

ПРЕДШКОЛСКИ ПРОГРАМ ПРЕДШКОЛСКЕ УСТАНОВЕ

Крушевац, септембар 2020.

Уводне напомене

Доношењем Правилника о Основама програма предшколског васпитања и образовања („Службени гласник РС-Просветни гласник“ бр. 16/18) са пратећом динамиком њихове примене у предшколским установама ,као и на основу препорука Министарства просвете, науке и технолошког развоја, допис бр.610-00-00898/2019-7, у ПУ *Ната Вељковић* Крушевац од 1.септембра 2020. године у свим вртићима ће се реални програм развијати у складу са новом програмском основом.

Ресурси за израду Предшколског програма

Поред Основа програма, ресурси за израду Предшколског програма су били подаци документовања и вредновања различитих аспеката праксе ПУ *Ната Вељковић* и то:

- *искуства у реализацији различитих облика и програма рада;*
- *специфичности контекста локалне заједнице и документација о учешћу предшколске установе у локалној заједници и локалне заједнице у животу предшколске установе;*
- *материјално-технички, финансијски и кадровски потенцијали установе;*
- *потребе и интересовања породица;*
- *документација стручног усавршавања кроз пројекте, истраживања практичара ихоризонтално учење.*

1. Портрет установе

1.1. Локално окружење

Некадашња престоница средњовековне Србије, град Крушевац, развио се на повољном географском простору. Налази се у близини Западне Мораве на 137м.н.в, а окружен је планинама Јастребац, Копаоник, Гледићке планине.Ободом града протиче река Расина ,а највише узвишење у граду је брдо *Багдала*.

Град је основан 1371.године а некадашњи назив му је био Алаџа Хисар, односно *Шаренград*. Коначан пад у Турске руке десио се 1454.године, а ослобођен је1833.године.

Кроз време Крушевац се привредно развијао и градио богату културну баштину.Данас у Крушевцу је на површини од 850km², живи око 120.000 становника, у урбаном подручју града и 101 насељу(приградска насеља и села).

Крушевац је привредни, административни, образовни, културни и здравствени центар Расинског округа .

Град Крушевац је оснивач ПУ *Ната Вељковић*и својим природним,социјалним и економским обележјем и потенцијалом представља партнера за заједничко грађење реалног програма васпитно-образовног рада са децом предшколског узраста,чији је основни циљ подршка:целовитом развоју и добробити детета,васпитној функцији породице,даљем васпитању и образовању и укључивању у друштвену заједницу,развијању потенцијала детета као претпоставке за даљи развој друштва и његов напредак.

1.2. Организациона структура установе

Установа је основана 1973. године, решењем Скупштине општине Крушевац 02 бр.002-107/73 од 26.12.1973.године под именом Дечји вртић *Пчелица* Крушевац.

Удруживањем Дечјег вртића *Пчелица* и ОУР *Пионер* 26.12.1978. године формира се нова Установа под називом *РО за предшколско васпитање, образовање и исхрану деце Ната Вељковић Крушевац*, на основу Самоуправног споразума од 14.10.1978. године.

Управни одбор Установе је 19.04.2013. године донео Одлуку о промени назива Установе и донео нови назив Предшколска Установа *Ната Вељковић* Крушевац.

На основу Закона о основама система о образовања и васпитања Установа је поднела захтев за верификацију Министарству просвете, науке и технолошког развоја. Министарство је дана 21.11.2013.године донело решење о верификацији под бројем 022-05-33/2012-07, да су испуњени услови да Установа може да обавља делатност предшколског васпитања и образовања у складу са Законом.

Основна делатност Установе је васпитање, образовање, нега и исхрана, превентивно-здравствена и социјална заштита деце узраста од 6 месеци до поласка у школу, укључујући и рад са децом на болничком лечењу.

Рад са децом је организован кроз програме у целодневном и полудневном трајању и кроз различите облике, програме и услуге како би деца предшколског узраста, кроз подршку њиховој добробити, имала једнаке могућности за учење и развој у складу са потребама породице и деце.

Поред основне делатности, решењем Министарства 02.04.2014. године под бројем 610-00-01073/2013-07, Установа је испунила услове да може да обавља и проширену делатност.

Установа је организована у три организационе целине сходно делатностима којима се баве:

1. **ОРГАНИЗАЦИОНА ЈЕДИНИЦА *ВРТИЋИ*** која се бави непосредним васпитно-образовним радом, негом, исхраном, превентивно-здравственом и социјалном заштитом деце узраста од 6 месеци до поласка у школу, укључујући и програме од општег интереса – рад са децом на болничком лечењу. У оквиру предшколског програма остварују се редовни програми васпитно-образовног рада (програми рада са децом узраста од 6 месеци до укључивања у програм припреме за школу, Припремни предшколски програм), у целодневном и полудневном трајању, као и различите облике ,програме и услуге деци и породици.

ОЈ *Вртићи* у свом саставу имају следеће вртиће:

ПУ „Ната Вељковић“, Крушевац

Вртић Невен	
Изградња	1978
Реконструисан са анексом	1988
Адаптација поткровља	2002
Адреса	Босанска 21
Телефон	(037) 428- 011
Површина објекта	2200 m ²
Површина дворишта	6037 m ²
Капацитет	400
Број јаслених група	4
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	16
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	1
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз.прог.) - изван седишта Установе	7 (Шанац, Крвавица Ђунис, Јабланица, Падеж, Текије, Каоник)

Вртић Звончић	
Изградња	1963. година
Реконструисан	1988.године
Адреса	Јована Дучића бр.7
email	/
Телефон	037-3529-156
Површина објекта	1104 m ²
Површина дворишта	2223m ²
Капацитет	185
Број јаслених група	3
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	4
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	1
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз.програми)- изван седишта Установе	3 (Мудраковац (2 вас.гр.), Велико Головоде)

Вртић <i>Лабуд</i>	
Изградња	1986. година
Реконструисан	/
Адреса	Војводе Степе бр.18
email	/
Телефон	037-422-989
Површина објекта	1081m ²
Површина дворишта	6157m ²
Капацитет	225
Број јаслених група	3
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	5
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	1
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми)- изван седишта Установе	3 (Сушица, Велики Шиљеговац (2вас.гр.))

ПУ „Ната Вељковић“, Крушевац

Вртић <i>Наша радост</i>	
Изградња	1981.година
Реконструисан	/
Адреса	Слатинска бр.14
email	/
Телефон	037-492-055
Површина објекта	1122 m ²
Површина дворишта	5495 m ²
Капацитет	210
Број јаслених група	3
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	5
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	1
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми)- изван седишта Установе	3 (Горњи Степош, Доњи Степош, Велики Купци)

Вртић <i>Лептирић</i>	
Изградња	1981.година
Реконструисан	/
Адреса	Ђирила и Методија бр.5
email	/
Телефон	037-438-811
Површина објекта	1101m ²
Површина дворишта	5109 m ²
Капацитет	209
Број јаслених група	3
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	4
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	1
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми)- изван седишта Установе	2 (Паруновац , Гаглово)

Вртић Колибри	
Изградња	1965. година
Реконструисан	1988. године
Адреса	Нова Балшићева бр.6
email	/
Телефон	037-421-147
Површина објекта	967m ²
Површина дворишта	1704m ²
Капацитет	185
Број јаслених група	3
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	4
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различит програми) - у седишту	3 (ОШ „Вук Караџић“)
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - изван седишта Установе	
Група деце на болничком лечењу	1

Вртић Бисери	
Изградња	1978.година
Реконструисан	/
Адреса	Сликара Миловановића бр.2
email	biseri@nataveljkovic.edu.rs
Телефон	037-457-535
Површина објекта	946 m ²
Површина дворишта	4603 m ²
Капацитет	200
Број јаслених група	2
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	5
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	2
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми)- изван седишта Установе	5 (Јасика, Кукљин, Бела Вода, Коњух,Крвавица)

Вртић <i>Владо Јурић</i>	
Изградња	1999.година
Реконструисан	/
Адреса	Липљанска бр.7
email	/
Телефон	037-491-840
Површина објекта	315m2
Површина дворишта	645m2
Капацитет	70
Број јаслених група	1
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	2
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	/
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми)- изван седишта Установе	2 (Пепељевац, Жабаре)

Вртић Голуб мира	
Изградња	1985. година
Реконструисан	/
Адреса	Др. Салка бр.2
email	/
Телефон	037-457-177
Површина објекта	1166 m ²
Површина дворишта	5059 m ²
Капацитет	225
Број јаслених група	3
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	5
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	1
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми)- изван седишта Установе	2 (Читлук, Глободер)

Вртић Дечји клуб	
Изградња	Задужбина
Реконструисан	/2012. година
Адреса	Обилићева бр.60
email	/
Телефон	037- 442-581
Површина објекта	305 m ²
Површина дворишта	400m ²
Капацитет	70
Број јаслених група	1
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	3
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	/
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми)- изван седишта Установе	2 (Дедина, Макрешане)

Вртић Лане	
Изградња	2014. година
Реконструисан	/
Адреса	Тирила и Методија бр.5
email	/
Телефон	037-438-811
Површина објекта	300 m ²
Површина дворишта	5109 m ² (Двориште вртића <i>Лептирић</i>)
Капацитет	80
Број јаслених група	1
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	2
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	/
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми)- изван седишта Установе	/

Вртић Сунце	
Изградња	2014. година
Реконструисан	/
Адреса	Слатинска бр14
email	/
Телефон	037- 492-055
Површина објекта	300 m ²
Површина дворишта	5945m ² (Двориште вртића <i>Наша радост</i>)
Капацитет	80
Број јаслених група	1
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	2
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	/
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми) - изван седишта Установе	/

Вртић Пчелица	
Изградња	1974
Реконструисан	2005/2006
Адреса	Живорада Пауновића 10
email	/
Телефон	3524-540
Површина објекта	1520
Површина дворишта	6864
Капацитет	280
Број јаслених група	4
Број васпитних група у којима се ВОР остварује у целодневном трајању	12
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и различити програми) - у седишту	1
Број група у којима се ВОР остварује у полудневном трајању (редовни и раз. програми) - изван седишта Установе	3(Дворане,Здравиње,Трмчаре)

У састав ОЈ *Вртићи* улазе и специфични облици рада и услуга породици:

- *Драмска играоница*, као додатни облик рада са децом, припрема и реализује позоришне представе, контакт програме и приредбе за децу предшколског и основношколског узраста. Са децом систематски организује непосредан рад у сваком од вртића у форми драмских игара - драмске радионице.
 - Објекти за одмор и рекреацију – у Сутомору (није у функцији, разматра се могућност реновирања) и у Рибарској бањи (у којем се организују целодневни излети деце и рекреативни боравак).
2. **ОРГАНИЗАЦИОНА ЈЕДИНИЦА ПИОНИР** – за основну делатност има припрему и дистрибуцију хране за децу предшколског узраста. Поред тога, а из делокруга свог производног програма, припрема и дистрибуира ужине за децу основношколског узраста на територији Града Крушевца, преко кантина врши продају пекарских и посластичарских производа грађанима. Кухиња такође врши производњу и продају појединачних поруцбина за трећа лица и организује и спроводи исхрану за кориснике Народне кухиње. Кухиња врши припрему и дистрибуцију готових јела за објекат *Натина кашика*.
3. **ОРГАНИЗАЦИОНА ЈЕДИНИЦА ЗАЈЕДНИЧКЕ СЛУЖБЕ** - обавља стручне: педагошко-психолошке, правне, финансијско-рачуноводствене послове, послове безбедности и здравља на раду, послове одржавања и обезбеђења објеката и друге послове за потребе родитеља/старатеља, оснивача, пословних партнера и запослених.

Преглед броја запослених према профилима стручности

Р.б	Профил стручности	Укупно
1.	Руковођење: Укупно: Директор Установе(1) Шеф рачуноводства(1) Шеф централне кухиње ОЈ Пионир(1) Секретар(1)	4
2.	Стручни сарадници и сарадници Педагог(1) Психолог(1) Логопед(1) Стр.сарад.педагог за физичко васпитање(1) Стр.сарад.педагог за музичко васпитање(1) Дијететичар(1) Координатор у реализацији ППП(1) Организатор позоришта лутака (1)	8
3.	Васпитач у групама деце од 3год.до поласка у школу	171
4.	Васпитач у јасленим групама(15) Мед.сестра васпитач(49)	64
5.	Мед.сестра за прев.заштиту	4
6.	Административни радник	17
7.	Припрема хране	19
8.	Сервирање хране	23
9.	Одржавање хигијене	49
10.	Технички послови: Радник на одржавању столар(2, електричар 2машинска и металска струка 3), шеф транспорта 1 Возач на одржавању(1) Возач (1) Возач за дистрибуцију хране(6)	16
	УКУПНО:	375
	-Остали запослени за које није прописан норматив: Радник на одржавању (1) служба одржавања Пионир (5) Ватрогасац-лице за спровођење заштите од пожара (3) канине (2) Радник на раду ван Установе (дефектолог у Центар за особе са инвалидитетом) (1)	12
	УКУПНО:	387

ОБЛИЦИ РАДА СА ДЕЦОМ
Целодневни и полудневни

Р. Бр.	Објекат	Целодневни облик рада 1-3 год.		Целодневни облик рада 3-5,5 год.		Целодневни облик рада припремне групе				Целодневни боравак-УКУПНО		Полудневни облик рада припремне групе				Време рада објекта	Укупно	
		б. г.	б. д.	б. г.	б. д.	б.г.	б.д.	ППП	млађа	б.г.	б.д.	б.г.	б.д.	ППП	млађа	11	б.г.	б.д.
1.	Невен	4	88	9	260	3	94	94	0	16	442	1	24	24	0	11	17	466
2.	Звончић	3	62	2	65	2	60	42	18	7	187	1	14	13	1	11	8	201
3.	Лабуд	3	62	3	91	2	59	38	21	8	212	1	21	20	1	11	9	233
4.	Пчелица	3	51	5	130	3	85	81	4	11	266	1	16	11	5	11	12	282
5.	Лептирић	3	52	3	84	2	62	47	15	8	198					11	8	198
6.	Лане	1	16	1	27	1	30	18	12	3	73	1	19	19	0	11	4	92
7.	Колибри	3	53	2	66	2	64	40	24	7	183					11	7	183
8.	Бисери	2	34	3	94	2	60	42	18	7	188	1	11	11	0	11	8	199
9.	Наша радост	3	47	3	85	2	60	37	23	8	192	1	20	20	0	11	9	212
10.	Сунце	1	13	1	23	1	32	19	13	3	68				0	11	3	68
11-	Голуб мира	3	48	4	107	1	30	30	0	8	185	1	15	13	2	11	9	200
12.	Владо Јурић	1	7	1	14	1	19	9	10	3	40					11	3	40
13.	Дечији клуб	2	37	2	52	1	30	30	0	5	119					11	5	119
14.	Вук Караџић	-		-	-	-						3	59	53	6	5	3	59
15.	Сеоске групе	-		-	-	-						32	434	317	117	5	32	434
	Укупно	32	570	39	1098	23	685	527	158	94	2353	43	633	501	132		137	2986
	Различити програми и облици рада																	
16.	Болничка група	-	-	-	-	-	-					1	15			5	1	15
17.	Програм "Живимо и учимо заједно"											3	67			4	3	67
	Укупно сви програми:	32	570	39	1098	23	685	527	158	94	2353	47	715	501	132		141	3068

У складу са Одлуком о мрежи Установе за предшколско васпитање, образовање и исхрану деце „Ната Велковић“ у Крушевцу на територији Града Крушевца васпитно-образовни рад у полудневном трајању организује се и у просторијама основних школа „Вук Караџић“ и „Јован Поповић“, те насељеним местима на сеоском подручју.

Васпитне групе у Мудраковцу и Читлуку организују се у објектима Установе, а васпитне групе у осталим насељеним местима у просторијама при основним школама.

Као мобилни простор за рад са децом користе се и два минибуса за превоз деце.

Назив објекта-школе за смештај деце у полудневном боравку	Број радних соба	Површина простора	Капацитет	
			Број група	Број деце
Објект при ОШ „Ј. Јовановић Змај“ - Мудраковац	2	150м ²	2	52
Објект при ОШ „Вук Караџић“	2	150м ²	3	78
Простор у ОШ „Јован Поповић“	1	30 м ²	1	26
Простор у школи - подручним одељењима ОШ „Кнез Лазар“ – Велики Купци 1.В. Купци	1	54м ²		
Простор у школи и подручним одељењима ОШ „Станислав Бинички“ - Јасика 1.Јасика 2.Шанац 3.Велика Крушевица 4.Кукљин	1 1 1 1	54 м ² 54 м ² 20 м ² 50 м ²		
Простор у школи и подручним одељењима ОШ „Брана Павловић“ - Коњух 1.Коњух 2.Бела Вода	1 1	54 м ² 40 м ²		
Простор у школи и подручним одељењима ОШ „Васа Пелагић“ – Падеж 1.Крвавица 2.Падеж	1 1	40 м ² 20 м ²		
Простор у школи и подручним одељењима ОШ „В. Станковић Корчагин“ – В. Шиљеговац 1.В. Шиљеговац 2.Каоник 3.Сушица 4.Ђунис 5.Рибаре	2 1 1 1 1	30 м ² 30 м ² 20 м ² 20 м ² 30 м ²		
Простор у школи и подручним одељењима ОШ „Страхиња Поповић“ - Дворане 1.Дворане 2.Здравиње	1 1	20 м ² 25 м ²		

ПУ „Ната Вељковић“, Крушевац

Простор у школи и подручним одељењима ОШ „В. Савић Јан“ - Паруновац 1.Паруновац 2.Гаглово 3.Текије	1 1 1	30 м ² 36 м ² 20 м ²		
Простор у школи и подручним одељењима ОШ „Јован Јовановић Змај“ 1.Велико Головоде	1	60 м ²		
Простор у школи и подручним одељењима ОШ „Деспот Стефан“ – Г. Степош 1.Горњи Степош 2.Јабланица 3.Доњи Степош	1 1 1	28 м ² 40 м ² 70 м ²		
Простор у подручним одељењима ОШ „Свети Сава“ – Читлук 1.Глободер	1	47 м ²		
Простор у школи и подручним одељењима ОШ „Бранко Радичевић“- Бивоље 1.Дедина 2.Макрешане	1 1	53 м ² 28 м ²		
Простор у подручним одељењима ОШ „Драгомир Марковић“ 1.Трмчаре	1	22 м ²		
Простор у школи и подручним одељењима ОШ "Жабаре" 1.Жабаре 2.Пепељевац	1 1	40 м ² 63 м ²		
Објекат ПУ „Ната Вељковић“ у Читлуку	2	150 м ²	2	52

1.3. Култура установе: мисија и мото установе

Шта кажу деца?

Шта волим у вртићу?	Какав бих волео/ла да изгледа вртић?
<ul style="list-style-type: none"> • Волим да се играм и да учимо песме. • Волим када идемо напоље! • Волим кад се играм са другарима у кухињи, са коцкама и када цртам! • Волим када играмо фудбал! • Волим своје васпитачице! • Волим да радим гимнастику! • Волим да идем у Рибарску Бању и да се играмо! • Свиђа ми се да слушамо музику. • Волим кад кажемо извини! 	<ul style="list-style-type: none"> • Да буде шарен и да имамо кућице за игру у дворишту. • Волела бих да има цветиће! • Да има много играчака! • Да столице буду розе и да ја и мој друг увек седимо заједно! • Да има пуно зеленог дрвећа! • Волела бих да имамо нове лутке и шах!
<p>ВРТИЋ ИМА КОБАЈАГИ ВЕЛИКЕ РУКЕ И ГРЛИ СВУ СВОЈУ ДЕЦУ</p>	

Мисија наше Установе је да:

- ✓ деци обезбеђује повољну средину за учење са свим условима и подстицајима за целовит развој и остваривање њихових права,
- ✓ са породицом гради партнерске односе у циљу јачања свих капацитета детета.

Наша Установа је, у том смислу, један од стубова одрживог развоја локалне заједнице.

Наша визија

Желимо да постанемо установа у којој деца расту и развијају се у подстицајној средини, градећи квалитетне односе и стварајући темеље за целоживотно учење..

Срећно дете срећу ствара!

2. Предшколска установа као место реалног програма васпитно-образовног рада

2.1. Васпитно-образовни програм као израњајући програм заједничког живљења

Циљеви предшколског васпитања и образовања су подршка:

- 1) целовитом развоју и добробити детета предшколског узраста, пружањем услова и подстицаја да развија своје капацитете, проширује искуства и изграђује сазнања о себи, другим људима и свету;
- 2) васпитној функцији породице;
- 3) даљем васпитању и образовању и укључивању у друштвену заједницу;
- 4) развијању потенцијала детета као претпоставке за даљи развој друштва и његов напредак.

Принципи предшколског васпитања и образовања су:

- 1) **доступност**: једнако право и доступност свих облика предшколског васпитања и образовања, без дискриминације и издвајања по основу пола, социјалне, културне, етничке, религијске или друге припадности, месту боравка, односно пребивалишта, материјалног или здравственог стања, тешкоћа и сметњи у развоју и инвалидитета, као и по другим основама, у складу са законом;
- 2) **демократичност**: уважавање потреба и права деце и породице, укључујући право на уважавање мишљења, активно учешће, одлучивање и преузимање одговорности;
- 3) **отвореност**: грађење односа са породицом, другим деловима у систему образовања (школа), заједницом (институцијама културе, здравства, социјалне заштите), локалном самоуправом и широм друштвеном заједницом;
- 4) **аутентичност**: целовит приступ детету, уважавање развојних специфичности предшколског узраста, различитости и посебности, неговање игре као аутентичног начина изражавања и учења предшколског детета, ослањање на културне специфичности;
- 5) **развијност**: развијање различитих облика и програма у оквиру предшколске делатности у складу са потребама деце и породице и могућностима локалне заједнице, континуирано унапређивање кроз вредновање и самовредновање, отвореност за педагошке иновације.

**Циљ програма предшколског васпитања и образовања
јесте подршка добробити детета.**

Добробит је вишедимензионални конструкт којим се обједињује разумевање холистичке природе развоја, целовитости процеса неге, васпитања и образовања и интегрисаног учења детета предшколског узраста. У најширем смислу, добробит је капацитет успешног персоналног и интерперсоналног функционисања, испољавања и култивисања људских потенцијала за развој и напредак и може се сагледати кроз три димензије: **персоналну (бити добро и функционисати успешно), делатну (умети и штети) и социјалну (припадати, прихватати и учествовати).**

Све димензије добробити сумеђусобно повезане, преклапајуће и узајамно условљене. Овако постављен концепт добробити одражава суштину развоја и учења детета, а то је да је дете биће које истовремено *јесте и бива* – кроз оно што јесте постаје и оно што ће бити, тако да подржавати добробит детета значи истовремено пројектовање циљева на будућност и разумевање шта је добробит за дете у реално постојећим околностима, сада и овде (у реалном програму).

Законом о основама система образовања и васпитања дефинише се седам кључних образовних компетенција за целоживотно учење у складу са документима међународне образовне политике:

1. Комуникација на матерњем језику.
2. Комуникација на другом језику.
3. Математичке, научне и технолошке компетенције.
4. Дигитална компетенција.
5. Учење учења.
6. Друштвене и грађанске компетенције.
7. Иницијатива и предузетништво.
8. Културолошка свест и изражавање.

Подршка добробити детета у реалном програму кроз односе и делање

Односи

Програм настаје и гради се у реалном контексту васпитно-образовне праксе. За дете, програм се манифестује као остварење његове добробити кроз *односе* који се развијају са физичким окружењем, вршњацима и одраслима у реалним ситуацијама *делања*. Односи којима се подржавају дететова добробит и делање су покретачи његовог развоја и учења. Односи се одвијају кроз акције и интеракције самог детета, социјалне средине и физичког окружења.

За дете су у односима важни:

1. **Сигурност** која произилази из односа поверења и предвидљивости. Предвидљивошћу се обезбеђује доживљај код деце да имају контролу над ситуацијама и догађајима. Предвидљивост може бити социјална („људи које знам биће овде за мене”) и физичка („знам где то могу наћи”). Предвидљивошћу се елиминише

хаотичност, али и ригидност у односима. Дете ће се осећати сигурно у средини где се осећа уклопљено и усклађено са другима, у којој су правила позната, јасна и доследна, где је заштићено од физичких напада и психолошког повређивања (понижења, етикетирања, потцењивања).

2. Континуитет. Деци је пре свега потребан континуитет у односу са значајним блиским особама. То се односи на континуитет пажње васпитача који добро познаје дете, тумачи, реагује на његове поруке, омогућава детету да искаже своје намере и слободно се игра и истражује и истовремено даје сигурност за упуштање у шири спектар односа и активности са новим особама и у новим ситуацијама. Питање континуитета није питање идентичности већ усклађености односа у различитим окружењима и активностима. Континуитет не подразумева једнаке врсте искустава у различитим окружењима и са различитим особама, већ непротивречност и повезивање различитих врста искустава, повезаност са животним контекстом и претходним искуствима детета.

Преласци у нова окружења као што је нпр. полазак у јасле/вртић, прелазак из јаслица у вртић или из вртића у школу су осетљиви периоди транзиције у којима је континуитет посебно важан. Деци је потребно да прелазак у нову средину има ослонац у ономе што им је блиско и познато: да нову средину упознају са особом за коју су везана и у коју имају поверење; да се сусрећу са искуствима која су блиска њиховом породичном животу и култури; да су окружена познатим предметима; да им нови одрасли показују да су она важна и да им посвећују индивидуализовану и персонализовану пажњу; да имају прилику да изразе своја осећања и страхове и деле са другима своје искуство породичног живота у новој средини.

3. Учешће. Учествовати значи бити активно укључен а не пасиван учесник активности и збивања које су за дете други организовали. Активно учешће деце подразумева право на избор и могућност утицања на догађања и ситуације у које су деца укључена. Не постоји доња граница за право на учешће – деца могу активно да учествују на сваком узрасту. Начин партиципације деце одређен је развијајућим капацитетима деце, искуством и њиховим интересовањем.

Између одраслог и детета постоји асиметричност, како у знању, компетенцијама, искуству, тако и у моћи. Из асиметричности у моћи одраслог не треба да проистиче владање и управљање дететом, нити покровитељство и претерана заштита детета, али ни стално повлађивање детету и стварање илузије код детета да је *центар света* у којем се задовољавају све његове потребе и жеље. Васпитач има одговорност за стављање своје моћи у функцију ојачавања детета и његових капацитета. Да би се дете осећало сигурним, имало континуитет искустава, односа и могућности активног учешћа, потребно је да васпитач гради односе засноване на: властитој укључености; одржавању баланса; уважавању детета.

Васпитач гради односе кроз:

1. **Укљученост** која подразумева истинско бављење дететом и заједничко учешће у активности са децом. Манифестује се кроз осетљивост на дететове потребе и капацитете и подешеност детету односно усклађеност са дететом.

2. **Одржавање баланса** у начинима учешћа васпитача (између познатог и предвидљивог са једне стране и флексибилности, изазова, новина и непредвидљивости које стимулишу дететов развој и учење са друге стране; између уважавања дететових осећања, подстицања радозналости, иницијативе и самосталности и са друге стране подвлачења правила која омогућавају деци и одраслима да живе у хармонији и доприносе развоју самоконтроле; између рањивости и зависности од одраслог и сагледавања детета као компетентног, уважавања права детета и одговарајуће подршке већој самосталности; између иницијативе, избора и учешћа детета и планиране намере, усмеравања и вођења од стране васпитача).
3. **Уважавање** кроз узајамни однос поштовања и разумевања, кроз посматрање и слушање деце, спремност да се учи од деце и оних који су деци блиски и кроз флексибилан, индивидуализован однос и активно укључивање сваког детета.

Делање

Дете учи сопственим чињењем и учешћем у заједничким активностима са вршњацима и одраслима, што у Основама означавамо једним именом – делање детета. У вртићу, делање детета обухвата *игру*, активно учешће у *животно-практичним ситуацијама* и *ситуацијама планираног учења*.

Игра је основ развијања и испољавања свих димензија добробити детета. Кроз игру дете гради идентитет и односе, истражује и (ре)конструира значење, ствара симболе (открива различите начине симболизовања искуства кроз прерушавање, претварање, цртање, прављење модела, креативни покрет, говор; симболима повезује реалне радње, предмете, поступке са замишљеним концептом у игри; укључује и комбинује симболе различитих култура) ужива и радује се.

Према начину на који васпитач подржава игру у програму, разликујемо три типа игре: отворена, проширена и вођена.

Подршка васпитача у игри:

Отворена игра. У отвореној игри, деца према сопственој иницијативи граде игровни план и правила у игри. Васпитач се фокусира на припремање средине и праћење игре. У отвореној игри васпитач.

- континуирано обезбеђује различите погодне материјале који су лако доступни деци и које деца могу да истражују;
- континуирано реорганизује простор који је подстицајан за игру (опрема, унутрашњи и спољашњи простор, омогућава деци да се играју на отвореним и јавним просторима и да их истражују кроз игру);
- помаже да се после игре сачувају производи и материјали како би се користили у другим активностима;
- обезбеђује деци довољно времена за игру;
- посматра игру и настоји да разуме контекст игре, прати реакције и идеје деце;

Проширена игра. У проширеној игри васпитач подржава игру заједничким играњем са децом. У проширеној игри васпитач може да:

- улази у одређену улогу којом подржава започету игру;
- деци која још не говоре, нуди богат репертоар невербалних знакова (мимика, гест, покрет, додир, пантомима), и истовремено именује радње, предмете и поступке који се дешавају у игри;
- млађој деци ставља на располагање што више играчака које представљају реалне предмете као подстицај симболичким играма;
- користи различите материјале и прави са децом реквизите за игру;
- предлаже алтернативне, нове улоге за децу којима се наставља игра;
- проналази додатни материјал и проширује сценарио игре као подршку деци при решавању проблема у игри;
- помаже другој деци да се укључе у игру, а да не наруше концепт игре, тако што предлаже креативне улоге или одређен начин коришћења материјала;
- записује/документује сценарио игре, помаже деци да се договоре око улога и да наставе да се играју.

Вођена игра. У вођеној игри васпитач иницира, учествује и усмерава игру, при чему се договара са децом и пази да не наруши игровни образац (добровољност, имагинација, изазов, експериментисање, креативност, динамичност). У вођеној игри васпитач може да:

- подстиче адекватно коришћење опреме и средстава;
- показује покрете у игри, води игре на полигону, показује игре са правилима;
- нуди концепт игре и правила и помаже деци да се групишу у игри;
- води дијалог са децом о игри.

Животно практичне ситуације у вртићу се односе на рутине, ритуале и аутентичне ситуације у вртићу и ван њега. Кроз њих дете гради односе, учи и практикује, развија симболичко изражавање, ужива и радује се. васпитач подржава учешће деце у животно практичним ситуацијама, планира их и организује као интегрални део програма.

Подршка васпитача у животно практичним ситуацијама

- обезбеђује флексибилни али устаљени ритам у рутинама;
- у раду са најмлађима успоставља рутине у складу са индивидуалним ритмом сваког детета и усаглашено са породицом;
- промишља и договара се са децом о правилима везаним за рутине која се доносе у аутентичним ситуацијама уз разумевање разлога њиховог доношења;
- подстиче самосталност и одговорност деце у обављању рутина;
- преноси овлашћења и практичне задатке на децу у обављању дневних рутина;
- омогућава да нега, заједничко обедовање и друге животне ситуације буду ситуације грађења пријатног заједничког социјалног доживљаја;
- планира време и подршку за међусобно дружење и дељење проживљених искустава деце и одраслих;
- омогућава деци да деле информације о себи, својим породицама, љубимцима;
- подстиче децу да представе своја искуства у практичним животним ситуацијама из породица и културних заједница из којих долазе;
- приближава деци рутине и ритуале других култура;

- помаже деци да припреме добродошлицу за нове чланове и пријем нових чланова;
- обезбеђује деци да свакодневно бораве на отвореном, да се играју и баве различитим активностима у природном окружењу;
- моделује и подстиче коришћење различитих начина писмености у животној ситуацији (прављење подсетника, рачунање, обележавање различитим симболима, итд.);
- омогућава деци да учешћем у догађајима у локалној заједници истражују улоге и односе, разумевају и уважавају различитости и себе доживљавају као део те заједнице;
- омогућава деци да у аутентичним ситуацијама преиспитују предрасуде и да уче да решавају конфликте;
- обезбеђује континуитет рутине и ритуала групе и у случају свог одсуства.

Планиране ситуације учења су ситуације у које се улази са намером да се нешто истражи, сазна, искуси, открије или представи. Оне су увек делатне за децу и смислено су повезане са темом/пројектом. То су ситуације у којима се деца циљано баве оним што их посебно интересује у оквиру теме или пројекта који се развија или су подстакнути неким доживљајем и искуством. Дете у планираној ситуацији учења гради односе, истражује и коконструира знање, развија симболичко изражавање, гради идентитет, ужива и радује се.

Подршка васпитача у планираним ситуацијама

- фокусира се на процес учења а не на продукт;
- омогућава деци да се баве оним што за њих има смисла, што их чуди и занима;
- омогућава деци различите изворе учења и подршке: различита места, институције, организације и појединци у локалној заједници; породица; друга деца и одрасли; штампани, дигитални и други извори;
- подстиче децу да користе говор у тумачењу својих мисли, доживљаја и да проширују своје разумевање смисла света кроз говорно изражавање;
- моделује истраживачки однос у учењу: износи наглас своје дилеме и претпоставке, пита се, артикулише процес; користи различите изворе учења, користи различите начине изражавања да изрази своје идеје и предлоге, показује посвећеност и истрајност;
- извор је информација и инспирације читањем и причањем прича, приближавањем различитих извора сазнања, демонстрирањем поступака;
- омогућава деци да развијају различите врсте ране писмености (језичке, математичке, визуелне) стварањем ситуација за њихово смислено коришћење;
- подстиче на различите и креативне начине изражавања (визуелно изражавање, грађење у простору, покрет и плес, изражавање гласом, певање, звук и музика, причање, драматизација, невербална комуникација...);
- приближава деци културно наслеђе непосредне и шире заједнице као и човечанства (визуелне уметности, спорт, драма, наука, техника, књижевност, музичко стваралаштво и други културни производи) градећи доживљај смисла и лепоте људског делања, као и припадништво и културни и глобални идентитет;

- истражује са децом на отвореном, омогућава деци да упознају и разумеју природу и природне појаве и граде однос према природи;
- помаже деци да израђују пригодна средства и опрему за оно чиме се баве у теми или пројекту;
- омогућава деци различите изборе кроз различита средства и материјале и начине изражавања;
- обезбеђује деци сигурност и охрабрује их у прихватању изазова посебно у физичким активностима (водећи рачуна о здрављу и безбедности);
- подстиче децу да развијају и преиспитују своје „полазне теорије” о природним, друштвеним, физичким појавама;
- подстиче децу да повезују оно што раде са претходним искуством и знањем, коконструишу знања и уочавају обрасце;
- развија заједништво кроз подстицање узајамне подршке, прихватања, уважавања, истицање вредности заједничког доприноса;
- развијање проактивног односа према свету кроз уважавање иницијативе, права на избор, покретање заједничких акција;
- подржава децу да заједнички предвиђају, замишљају, постављају питања једни другима и траже различите начине решавања проблема;
- омогућава деци да смислено користе дигиталне технологије као оруђа у бављењу темом или пројектом;
- помаже деци да на различите начине документују своје учење.

Контекст реалног програма

Реални програм је обликован контекстом предшколске установе односно конкретног вртића у коме се развија. Контекст чини одређена култура и структура установе, непосредна заједница и сви учесници програма. Културу установе чини одређени систем вредности, исказане и подразумевајуће норме, писана и неписана правила, традиција, очекивања и обрасци односа по којима установа функционише. Култура утиче на начин коришћења структуре, а структура пружа могућности, границе, подстицаје и ограничења којима се обликује култура. На пример, велики број деце у групи директно утиче на квалитет односа, поступке васпитача и начине учешћа у игри, животно практичним ситуацијама и планираним ситуацијама учења. У развијању реалног програма потребно је стално критичко преиспитивање културе и структуре – како оне утичу на обликовање програма и колико су усаглашене са концепцијама Основа програма.

Физичко окружење

Простор није нипошто нешто дато по себи, независно од програма, већ обрнуто, он на најдиректнији и најконкретнији начин одражава концепцију програма и мора бити у складу са концепцијом Основа. Због тога васпитач нарочиту пажњу посвећује простору, његовом сталном реструктурирању, развијању, обогаћивању и осмишљавању. Деци су потребне предвидљиве секвенце у дневном распореду и флексибилност временске организације. Просторно-временска организација се не подређује

свакодневним рутинама (обедовање и одмор) већ обрнуто, просторно временска решења за рутине се прилагођавају и интегришу у програмску концепцију.

Физичко окружење треба да подржава:

1. Сарадњу и позитивну међузависност.
2. Уважавање посвећености у активности и иницијатива.
3. Истраживање, експериментисање и стваралаштво.
4. Различитост.
5. Припадност и персонализованост.
6. Телесни, сензорни и естетски осећај и зачудност.

Простор би требало да садржи ниске полице и преграде, прозирне завесе од различитих материјала, паноа, шатора. дефинисаним просторним целинама омогућава се деци предвидљивост и сигурност у простору – да знају где се шта налази и да могу да буду самостална и истовремено да се пружа могућност различитих врста истраживања. Колико ће и каквих бити просторних целина зависи од узраста деце, од конкретног простора у датом вртићу, од афинитета и интересовања деце и васпитача као и од пројекта/тема у коју су укључени. Сваку просторну целину васпитач мења и допуњује уношењем различитих средстава и материјала са намером да прошири игру и истраживање деце. Деца за потребе своје игре и истраживања могу да премештају материјале из једне целине у другу.

Осим радне собе, простор реалног програма обухвата и отворен простор за различите активности, игре и истраживања, дворишни простор заснован на природним материјалима, простор целог вртића и коришћење различитих места у заједници као места активности деце.

Вршњаци

Вршњаци су извор подршке и изазова и дете мора научити да интегрише припадништво вршњачкој групи (да следи, прихвата, сарађује, усаглашава се, поштује правила) са другим аспектима вршњачких односа, као што су такмичење, предузимање вођства и разрешавање конфликта.

Васпитач подржава развијање вршњачке заједнице:

Организационо

- Обезбеђујући простор, време и материјале за активности детета са пријатељима;
- стварањем услова за активности у пару и малим групама;
- подржавањем социјалне и симболичке игре деце.

Промовисањем позитивних интеракција

- Адекватним реаговањем на потенцијално конфликтне ситуације и подршком деци у њиховом разрешавању;
- уважавањем и истицањем вредности пријатељства и неговањем пријатељстава међу децом;

- моделовањем пожељног социјалног понашања као што је слушање другог, чекање на ред, дељење, манирима пристојности као што су тражење дозволе и захваљивање;
- некористицањем и подстицањем деце да не користе социјално непожељне облике понашања као што је етикетирање деце, тужакање, игнорисање, омаловажавање;
- подстицањем деце да помажу једни другима током активности, игре и у животним ситуацијама;
- подршком дељењу знања и умења међу децом кроз заједничко учешће у активностима;
- уважавањем различитости и подршком деци да разумеју и уважавају различитости;
- истицањем вредности кооперативне игре.

Развијањем групног идентитета

- Неговањем групних ритуала;
- обликовањем заједно са децом групног идентитета кроз име, знак, речник и друге симболе групног идентитета;
- формулисањем заједно са децом правила групе.

Кроз дијалог

- Покретањем разговора о животу групе, о различитости, родним и другим стереотипима и предрасудама, о осећањима у групи, о дејим стрепњама и проблемима, о негативним понашањима, њиховим узроцима и последицама.

Васпитач

Професионална улога васпитача реализује се кроз четири подручја:

1. **Подручје непосредног рада са децом.** У овом подручју улога се реализује кроз подршку учењу и развоју усмерену на добробит детета кроз односе и делање.
2. **Подручје развијања програма.** Ово подручје васпитач реализује кроз планирање, заједничко развијање програма, праћење, документовање и вредновање.
3. **Подручје професионалног развоја.** У овом подручју васпитач спроводи рефлексивну праксу, хоризонтално учење, повезивање са колегама из других установа и стручно усавршавање.
4. **Подручје професионалног јавног деловања.** Ово подручје се реализује кроз заступање интереса деце и породице у свим питањима јавне политике, друштвеног живота и јавних делатности која се односе на децу. Такође и на промовисање, допринос и покретање акције у домену васпитно-образовног рада.

Стратегије васпитача у развијању програма

У развијању програма усмереног на подршку добробити детета, васпитач се руководи принципима који проистичу из концепција Основа програма.

Принципи развијања реалног програма су:

1. Принцип **усмерености на односе** (стварање подржавајућег социјалног и физичког окружења, неговање односа уважавања, сарадње одговорности и заједништва).
2. Принцип **животности** (заједничко учење се остварује кроз активности које су смислене јер проистичу из искуства, аутентичних интересовања и односа, потреба и иницијатива, проблема и питања, догађаја и збивања у групи и заједници).
3. Принцип **интегрисаности** (учење као интегрисано искуство детета кроз оно што чини (делање) и доживљава (односи), а не као унапред испланиране појединачне активности на основу аспекта развоја или образовних области по издвојеним садржајима подучавања).
4. Принцип **аутентичности** (препознавање и уважавање интегритета, различитости и посебности сваког детета, развојних, културних, социјалних и других специфичности деце и њихових породица, као и јаким странама и потенцијалима сваког детета).
5. Принцип **ангажованости** (учење детета кроз властиту активност, ангажованост детета, иницијативу и избор деце, различити начини бављења појединим питањима, проблемима и садржајима, стваралачка прерада искуства и креативно изражавање властитих идеја, доживљаја, мишљења и сазнања; укљученост васпитача и заједничко учешће деце, а не директно подучавање).
6. Принцип **партнерства** (уважавање перспективе деце и породице, њихових мишљења, идеја, иницијатива, одлука, као и на различите начине укључивање породице и повезивање са локалном заједницом).

Планирање

Планирање се одвија кроз:

1. Развијање интегрисаног приступа кроз тематско и пројектно планирање.

Након оквирног одређења теме или почетне идеје за пројекат, васпитач истражује различите изворе из области сазнања, културе и различитих делатности, проналази идеје и промишља чиме би све могли почетно да се баве и истражују у оквиру теме/пројекта. Развијање теме/пројекта је стваралачки процес, подједнако изазован и за децу и за васпитача, кроз који заједнички откривају, играју се и креирају.

С обзиром да васпитач заснива тему/пројекат на принципима развијања реалног програма, планира тему/пројекат увек само неколико корака унапред и циклично наставља да планира тако што: планира опремање простора, начин организовања активности, ресурсе који су потребни, могуће начине укључивања родитеља, деце из других група и појединаца из локалне заједнице, планира посету места у локалној заједници.

Тема или пројекат могу да трају од неколико дана до неколико месеци, зависно од правца развоја и надограђивања идеја, предлога и интересовања деце од разноликости подстицаја и идеја које уноси васпитач други који су укључени у тему/пројекат. Пројекат је вођен питањем, идејом и/или намером за продубљеним истраживањем проблематике која је деци смислена и изазовна за истраживање.

Тема/пројекат у јаслама је више идеја или оквир који обликује васпитач на основу праћења заинтересованости и интеракције деце са различитим материјалима, другом децом и одраслима у вртићу и познавања деце. На основу идеје о теми или пројекту, васпитач у јаслама се прво фокусира на планирање великог избора сензорних материјала који ће бити стално доступни деци и којима ће подстаћи децу да истражују у отвореном и затвореном простору у дечјем вртићу. Васпитач у јаслама планира више могућности за различите активности деце које се одвијају истовремено и које деца бирају. Васпитач планира довољно времена за рутине кроз које помаже деци да се осећају сигурно, да развијају самосталност и блискост са васпитачем и другом децом.

2. Флексибилно планирање.

Васпитач се у развијању програма стално усклађује са децом. План не може бити направљен унапред за дужи времјенски период. Прави се на основу предлога и иницијативе деце, консултовања са децом, предлога и идеја различитих учесника, увида васпитача о учешћу деце у активностима, промишљања васпитача зашто је важно да се деца баве одређеним активностима, како то повезати са њиховим животним контекстом, ранијим доживљајима, искуствима и сазнањима.

3. Документовање планирања.

Васпитач документује своје планирање у обрасцу за план који надограђује током процеса развијања теме/пројекта. План садржи: оријентациони назив теме/пројекта, кратко образложење како је дошло до покретања теме/пројекта и датуме почетка и краја; наведене изворе сазнања за васпитача везаних за тему/пројекат; потребну опрему и материјале; идеје за активности са децом, потребне ресурсе, учешће породице и других учесника и места у локалној заједници као места учења.

2.2. Понуда програма и услуга

У Установи се реализују следећи програми:

1.Програми у целодневном трајању

Васпитно-образовни рад са децом узраста до 3 године

Дете се сагледава као целовито биће које се развија својим темпом. Активности које медицинска сестра - васпитач планира и реализује са децом нуде подстицај за све области развоја детета, истовремено (холистички приступ). Приоритет у раду медицинске сестре-васпитача је да гради квалитетан однос са сваким дететом, у коме се дете осећа сигурно и прихваћено. Однос са дететом јасленог узраста медицинска сестра - васпитач успоставља и развија кроз игру, процесе неге и свакодневне животно-практичне активности. Грађење квалитетног односа са дететом медицинска сестра - васпитач обезбеђује увремењеним и доследним реаговањем на дечје потребе и емоције, њиховим безусловним прихватањем и подршком у усвајању адекватних начина за њихово изражавање и задовољење. Посебна пажња поклања се обогаћивању дечије игре, као контекста у ком се одвија истраживање света, делање у њему и његово мењање. Важно је да сестра васпитач познаје фазе развоја игре, подстицаје за напредовање кроз игру и садржаје којима се игра обогаћује. Медицинска сестра прати и подржава дечје иницијативе и тиме потпомаже грађење слике о себи као компетентном и уваженом бићу. Деца имају потребу да истражују свет који их окружује путем чула и покрета (сензомоторни период). Она тако стичу искуства, сазнања и граде слику света око себе, зато је важно подржати их и подстицати у процесима истраживања и експериментисања. Дете кроз односе са одраслим особама гради слику о себи тестира је и мења кроз интеракције у социјалном окружењу. Оно постепено формира свој лични идентитет. Ови процеси подстакнути су квалитетним негујућим односом медицинске сестре-васпитача и детета, као и брижљиво уређеном средином, која је безбедна, стимулативна, прилагођена различитим потребама и могућностима деце, у којој и деца и родитељи имају могућности да оставе свој лични печат. Медицинске сестре васпитачи теже да остваре и негују партнерске односе са родитељима усмерене на добробит деце и породице.

Васпитно-образовни рад са децом узраста од три године до укључивања у програм припреме за школу

Дете поседује богате потенцијале за учење, активно је, радознано, истрајно, отворено и способно да комуницира, успоставља односе и разуме окружење у којем се налази. Оно доживљава свет кроз односе које успоставља и развија, а односи којима се подржава дететова добробит и делање су покретачи његовог развоја и учења. Због тога у нашој Установи негујемо и градимо квалитетне односе који се базирају на уважавању, сарадњи, одговорности и заједништву кроз стварање сигурности, поверења, континуитета и учешћа, чиме охрабрујемо и негујемо чвршћу повезаност кроз

укључивање родитеља и заједнички рад деце, васпитача и родитеља, али и укључивање локалне заједнице. Идентитет групе је важан као темељ за грађење односа у групи и креирање реалног програма и као подршка социјалној добробити детета и развијању личног идентитета, одликује га процесуалност и стални дијалог деце, породице, васпитача око онога што им је важно, око чега се окупљају и желе да се ангажују. Током 2020/21.год. наставићемо да радимо на грађењу идентитета групе, фокусирањем на вредности које желимо да учинимо видљивим, на којима градимо односе и креирамо програм. Кроз дијалог са децом и породицом, у свакој групи, препознају се вредности које група дели и жели да их негује, јача, промовише и учини видљивим у свом вртићу и породици, а и шире, у локалној средини.

*Дете у спонтаним и планираним ситуацијама учења у вртићу „гради идентитет – развија свој културни идентитет, припадност локалној заједници и прихвата културне различитости; развија радозналост, упорност и одговорност; доживљава себе као јединствену личност са властитим потребама, интересовањима, начином на који учи; припада групи вршњака тако што дели са њима интересовања и учешће; развија самопоуздање и самопоштовање; разумева и уважава права других” (из Основа програма – **Године узлета**).*

2. Програми у целодневном и полудневном трајању

Припремни предшколски програм

План васпитно образовног рада са децом пред полазак у школу се ослања на снаге детета и помаже му да изрази своју особеност, своје унутрашње потребе и интересовања и даље их развија. Игре и активности које се подржавају доприносе проширивању и систематизацији социјалних и сазнајних искустава деце, емоционалној и социјалној стабилности деце, оснажује комуникативне компетенције и подржава мотивацију за новим облицима учења и сазнавања.

Укључивањем све деце у припремне предшколске групе обезбеђују се услови за проширивање социјалног и сазнајног искуства чиме се ублажавају социо - културне разлике и обезбеђују подједнаке могућности за полазак у школу. План, такође, представља допуну породичном васпитању јер је отворен је за потребе деце и породица и полази од права родитеља да активно учествују у развоју и васпитању деце, чиме се унапређују васпитне компетенције породице.

Остваривање припремног предшколског програма доприноси програмском и организационом повезивању предшколског и школског система као претпоставке остваривања континуитета у васпитању и образовању деце. Успостављање везе између два дела јединственог система образовања и васпитања олакшава прелазак детета у ново окружење и представља заједничку одговорност вртића, породице и основне школе. Општи циљ је обезбеђивање квалитетног физичког и социјалног контекста за развој и учење кроз холистички приступ детету, уз уважавање индивидуалних карактеристика и права сваког детета.

Васпитно образовни рад у припремном предшколском програму заснива се на неговању радозналости кроз уважавање и подржавање природне дечије радозналости, потребе за сазнавањем и проширивањем искустава. Одрасли омогућавају деци да буду активна, да трагају за новим, да истражују и испитују непознато, што је у директној вези са

мотивацијом за учење у школском периоду. Стварањем ситуација у којима се дечији искази уважавају, разматрају и прихватају као мисаоне активности негује се и развија природна дечија радозналост. Поштовање индивидуалности и подстицање креативности остварујемо кроз уважавање да је свако дете особена личност која има свој темпо развоја, своје потребе, стил учења, себи својствен начин доживљавања и изражавања. Кроз планирање васпитно - образовног рада на принципима индивидуализованог приступа у раду са децом води се рачуна о стваралачким потенцијалима и различитим начинима изражавања спонтаних креативних способности.

Највећи број деце у четворочасовном припремном предшколском програму се први пут укључује у овакав вид организованог учествовања у животу и раду у групи вршњака и зато је врло важно са каквим очекивањима и предзнањима дете долази. Неговање самосталности подразумева развијање способности детета да само истражује, решава проблеме, ствара, иницира и доноси одлуке, да развије способност изражавања и самоизражавања. Васпитачи, заједно са породицом стварају и користе све ситуације у којима ће се дете осећати сигурно и у којима ће имати бројне могућности за игру и самостално обављање активности. Подржавајући самосталност деце, одрасли пажљиво пружа помоћ само у оној мери у којој је неопходно, као ослонац за даље развијање игре и активности а не као готово решење. Важне вештине које су неопходне да их дете усвоји пре поласка у школу односе се на бригу о себи, својим стварима и самостално предузимање активности везаних за хигијену, исхрану и облачење. Подршка физичком развоју пружа се стварањем ситуација за подстицање природног раста и развоја. На тај начин омогућавамо ефикасније сналажење деце у разним ситуацијама и лакше уклапање у игру са вршњацима. Свакодневно телесно вежбање има карактер игре, задовољава снажну потребу детета за кретањем и изражавањем кроз покрет. Пажљивим избором игара и активности, њиховим дозирањем и варирањем разноврсних форми и облика одрасли доприносе оптималном подстицању развоја. За полазак у школу, социо-емоционална зрелост представља темељ и базу за суочавање са изазовима које та промена доноси. Због тога се у планирању васпитно-образовног рада посебна пажња поклања дечијим емоцијама, могућностима да их дете препозна и адекватно изрази и осети прихваћено од вршњачке групе, укључујући и дете којем је потребна додатна подршка. На тај начин омогућавамо да изгради сигурност и самопоштовање. Уважавањем значаја дечје иницијативе у планирању и креирању средине, игара и активности детету се пружа прилика за јачање унутрашње мотивације за игру и учење и развој социо емоционалних компетенција. Подршка и оснаживање деци да развијају сазнајне компетенције, планира се кроз свакодневне активности и спроводи кроз решавање различитих практичних ситуација. Нагласак у планирању је на истраживачким играма и активностима, праћеним активним дијалогом - постављањем питања, размишљањем и коментарисањем својих и туђих изјава и поступака, изношењем својих размишљања, искустава кроз дебатоване на различите теме. Подршка развоју говорно језичких компетенција и писмености остварује се кроз стварање ситуација за квалитетни дијалог са вршњацима и одраслима и различитим начинима изражавања својих жеља, намера и мисли. Правилно и примерено коришћење и разумевање говора и језика олакшава изградњу односа са светом око себе, па се његовом развоју придаје нарочита пажња у планирању рада у предшколским групама. Припрема за почетно читање и писање један је од задатака припремног предшколског програма. Реализује се кроз активности које подржавају развој интересовања за писано изражавање, говорне вежбе и игре у којима се користе писане и усмене језичке форме. Стварањем могућности за развој fine моторике усавршава се спретност и покретљивост шаке и прстију, вољна контрола покрета и координација око-рука, које

су неопходне за овладавање писањем. Вештине читања и писања развијају се у складу са индивидуалним могућностима и интересовањима сваког детета.

3. Рад са децом на болничком лечењу

Болничка група ради у Дечјем одељењу Крушевачке болнице. Рад са децом на болничком лечењу реализује васпитач у термину од 13 до 18 часова. Глобални циљ рада са децом у болничкој групи јесте помоћ деци у адаптацији на болничке услове и хуманизација и оплемењивање болничке средине и боравка деце у њој

Специфичност програмирања и реализације васпитно-образовног рада у болници везана је за уважавање разлика присутних у структури болничких група и дужини боравка деце у болници (различита дужина боравка деце у болничким условима, старосна структура групе која се често не ограничава на предшколски период, различита обољења и сметње у развоју деце). То се, пре свега, одражава на временски оквир планирања и вођења запажања о деци.

Основни принципи и задаци васпитно-образовног рада са децом на болничком лечењу јесу:

- обезбеђивање емотивно топле атмосфере у болници, водећи рачуна о потребама деце и пружајући им подршку у кризним ситуацијама,
- подстицање ведрог, радосног расположења код деце и формирање позитивног и активног става у односу на сопствено оздрављење,
- ублажавање страха и стрепње који се јављају на одвајање,
- помоћ детету да прихвати болест и суочавање са ограничењима,
- подржавање, подстицање и осмишљавање активности (групне и индивидуалне),
- омогућавање деци да кроз игру искажу расположења и емоције,
- укључивање родитеља у активности са децом,
- успостављање одговарајућег стручног и сарадничког односа са здравственим радницима.

4. Приказ различитих облика, програма и услуга

НАЗИВ	ЦИЉЕВИ	ЦИЉНА ГРУПА	ВРЕМЕНСКО-ПРОСТОРНА ОРГАНИЗАЦИЈА	АНГАЖОВАНИ КАДАР
<i>Целодневни излет у Рибарској Бањи</i>	<p>Очување и унапређивање здравља деце кроз активан одмор.</p> <p>Развијање природних облика кретања и моторичких способности деце у природним условима.</p> <p>Развијање способности доживљавања и упознавања природе, њених законитости и лепота.</p>	Деца узраста од 4 године до поласка у школу на гадском и сеоском подручју која похађају вртић	Целодневни излет деце планира се у јесењем периоду у месецу октобру и пролећном периоду у месецу априлу, мају и јуну у објекту за одмор и рекреацију деце "Јеленко" у Рибарској Бањи	Васпитачи група и стручни сарадник за физ. васпитање В. Радмановац
<i>Рекреативни боравак у Рибарској Бањи</i>	<p>Стицање искуства у колективном животу и заједништву, уз развијање толеранције у односима са другима</p>	Деца узраста од 4 године до поласка у школу на гадском и сеоском подручју која похађају вртић	Рекреативни боравак деце планира се у јесењем периоду у месецу октобру и новембру и пролећном периоду у месецу марту и априлу у трајању од 4 ноћења (5 дана) у објекту за одмор и рекреацију деце "Јеленко" у Рибарској Бањи.	Васпитачи група и стручни сарадник за физ. васпитање В. Радмановац
<i>Чаробна лопта</i>	<p>Подстицање развоја природних облика кретања и моторичких способности деце кроз примену разноврсних игара и вежби са лоптом.</p> <p>Подстицање развоја перцептивних способности кроз примену лопти различитих величина, облика, боја и материјала.</p> <p>Подстицање развоја маште, старалаштва, говора и сарадње међу децом.</p>	Деца старијих јаслених група вртића	Реализација програма спроводиће се два пута месечно у изабраним вртића у вишенаменској сали и дворишту вртића	Медицинске сестре васпитачи и струч. сарадник за физ. васпитање В. Радмановац
<i>Од речи до реченице</i>	<p>Подстицање и учење детета да слуша и разуме говор других особа.</p> <p>Развијање правилне артикулације, активног и пасивног говора, стимулисање развоја и правилног коришћења синтаксичких облика и неговање културе</p>	Деца јаслених (средњих старијих) и млађих васпитних група	Реализација програма изводиће се 2 пута месечно у изабраним вртићима у вишенаменској сали и радној соби групе	Медицинске сестре-васпитачи, васпитачи група и стручни сарадник-логопед, родитељи

	говора. Подстицање и учење детета да на разумљив начин изражава своје мисли, осећања, жеље, доживљаје и запажања. Оснаживање родитеља у подстицању говорно-језичког развоја свог детета.			
<i>Повежимо се</i>	Продубљивање појма о себи и сопственим осећањима, потребама и жељама. Подстицање успостављања саморегулације и развијање капацитета да се прихвате правила и границе. Развијање емоционалне интелигенције. Подстицање симболичке игре. Успостављање боље повезаности на релацији дете –родитељ.	Деца узраста од 4 године до поласка у школу	Реализација програма одвијаће се једном недељно, у трајању од 2 месеца у изабраним вртићима/ групама	Стручни сарадник психолог и васпитачи групе, родитељи
<i>Музика чини живот бољим</i>	Развијање љубави и интересовања за музику. Утицај на формирање елементарног музичког укуса код деце кроз свестране музичке активности. Стварање подстицајне средине, грађење поверења и стварање услова да деца слободно изразе своје емоције.	Деца јаслених и васпитних група у вртићима, родитељи	Једном месечно у јасленим и васпитним групама у вртићима. Активности ће се реализовати у васпитним собама, вишенаменским салама, холовима, на отвореном простору...у мањим групама, а по потреби и индивидуално	Стручни сарадник-педагог, стручни сарадник-педагог за музичко васпитање, васпитачи, професори и ученици Музичке школе
<i>Плесни програм за децу предшколског узраста</i>	Доприношење целовитом развоју личности, кроз развој физичких, функционалних и моторичких способности деце. Очување и унапређење здравља.	Деца васпитних група у вртићима	Једном недељно у свим вртићима	Плесне школе, у сарадњи са васпитачима
<i>Школа енглеског језика</i>	Упознавање деце са енглеским језиком и њихово мотивисање кроз атрактивне активности које деци пружају задовољство. Развој рецептивних способности код деце Креирање ситуације где ће деци бити	Деца васпитних група у вртићима	Два пута недељно у свим вртићима	Школе енглеског језика, у сарадњи васпитачима

	потребно или ће желети да остваре комуникацију на енглеском језику.			
Рачунар у свету предшколца	Увођење деце у свет рачунара на научно утемељеним основама,уз препознавање и уважавање интегритета ,раз .и посебности сваког детета. Грађење партнерског односа са породицом.	Деца узраста од 4до 6,5 год, родитељи.	Једном недељно од октобра до маја ,текуће године . Активности ће се реализовати у васпитним собама,Рачунарској играоници.	Стручни сарадник,педагог/стручни сарадник, васпитачи, родитељи стучњаци о области ИКТ
Дечји ликовни салон Васкрс у нашој кући	Развој ликовног стваралаштва кроз холистички приступ детету. Ликовно стваралаштво као подстицај у грађењу сарадничких односа и грађења подстицајне средине. Сарадња породице са пред.установом и локалном заједницом	Деца узраста од 3 године до 6,5 година, родитељи	Трајање програма: март –мај, текуће године Активности ће се реализовати у васпитним собама, вишенаменским салама, холовима, на отвореном простору...у мањим групама, са могућношћу индивидуалног рада Крушевачко позориште	Стручни сарад.педагог, координатор у реализацији ППП, васпитачи, академски сликар
Породична радост,породична радионица - Моја породица слави...	Неговање и развијање породичних вредности. Прихватање и уважавање различитости. Грађење услова за подстицање социјално пожељних облика понашања код деце.	Деца узраста од 3 године до6,5.год.,родитељи	Трајање програма: децембар – мај, текуће године . Активности ће се реализовати у васпитним собама, вишенаменским салама, холовима, на отвореном простору...у мањим групама..	Стручни сарадник-педагог, васпитачи, родитељи
Дечја недеља	Уважавање и поштовање дечјих права. Промовисање значаја раног узраста. Јачање партнерских односа са локалном заједницом.	Деца предшколског узраста, васпитачи, родитељи, представници локалне заједнице	Прва недеља октобра	Деца предшколског узраста, васпитачи, родитељи, представници локалне заједнице
Драмска радионица	Неговање позоришне културе и уметничког стваралаштва. Подстицање развоја пажње, говора и неговање говорне изражајности.	Деца васпитних група у вртићима	Једном недељно у изабраним вртићима	Организатор позоришта лутка

<p><i>Мешовити хор „Звончић“</i></p>	<p>Развијање музичких потенцијала код талентоване деце (нарочито вокалних) и стварање позитивних односа и осећаја одговорности за заједнички наступ</p>	<p>Деца узраста од 4,5 година до поласка у школу</p>	<p>Два пута недељно у изабраним вртићима</p>	<p>Стручни сарадник-педагог за музичко васпитање</p>
<p><i>Живимо и учимо заједно</i></p>	<p>Подстицање холистичког развоја личности предшколског детета, кроз примену игре као основног облика учења и изражавања. Стварање услова за већи обухват деце и унапређивање раног васпитања и образовања предшколске деце која не похађају вртић кроз социјализацију, креативност и развој когнитивних способности. Подизање нивоа свести родитеља/других законских заступника деце о значају и важности раног васпитања деце. Повезивање породице и система васпитања и образовања путем разичитих активности - оснаживање родитеља да повећају безбедност и подстицајност породичног окружења, унапреде негу и васпитање, развију вештине позитивног родитељства, подрже здравље, развој, и образовање своје деце, заступају и практикују њихова и своја права.</p>	<p>Деца узраста од 3 до 5,5 година која нису обухваћена редовним предшколским програмима</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у полудневном трајању (до 4 сата дневно)</p>	<p>Васпитачи, стручни сарадници и сарадници, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>
<p><i>Весело поподне</i></p>	<p>Подстицање холистичког развоја личности предшколског детета, кроз примену игре као основног облика учења и изражавања. Стварање услова за већи обухват деце и унапређивање раног васпитања и образовања предшколске деце која не похађају вртић кроз социјализацију, креативност и развој когнитивних</p>	<p>Деца узраста од 4 године до поласка у школу, уписана и она која не похађају вртић</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у полудневном трајању (до 4 сата дневно), једном недељно</p>	<p>Васпитачи, стручни сарадници и сарадници, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>

	<p>способности; Подизање нивоа свести родитеља/старатеља деце о значају и важности раног васпитања деце. Пружање додатне подршке породици/старатељима у остваривању родитељске/старатељске улоге. Повезивање породице и система васпитања и образовања путем различитих активности.</p>			
Читаоница-причаоница	<p>Неговање љубави детета према свету књиге и стимулисање говорно-језичког развоја. Подстицање код деце осећаја задовољства и радости кроз планирање, организацију и реализацију, те евалуацију активности у којима се негује (пред)читалаштво и говорно стваралаштво. Подстицање развијања маште, креативности, запажања. Подстицање вербалног и невербалног изражавања, уживљавања у улоге других, емпатије. Кроз игру причом и стихом, драматизацијом текста – пружање могућности за изражавање мисли и осећања. Неговање истрајности, концентрације. Укључивањем у непосредан васпитно-образовни рад подстицање чланова породице детета/окружења да активно учесствују у развијању љубави према књизи, стваралаштву – говорном и писаном. Развијање свести о значају васпитања и образовања деце предшколског узраста,</p>	<p>Деца узраста од 4 године до поласка у школу, уписана и она која не похађају вртић</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у полудневном трајању (до 4 сата дневно), једном недељно</p>	<p>Васпитачи, стручни сарадници и сарадници, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>

	<p>те друштвено одговорног понашања кроз укључивање чинилаца локалне заједнице у активности ПУ <i>Ната Вељковић</i>; Повезивање породице и система васпитања и образовања путем разичитих активности</p>			
<p><i>Клуб малих еколога</i></p>	<p>Указивање на значај, подстицање и јачање еколошке свести о значају заштите животне средине Стицање знања, изграђивање ставова, вредности, опредељења, уверења, потреба, осећања и мотива, као и развој интересовања, готовости и способности за формирање еколошког начина мишљења и деловања, односно еколошке савести и свести о потреби да се животна средина чува, уз познавање начина како се то чини и постојање "унутрашњег гласа" који утиче на појединца да се понаша у складу са њима. Неговање код деце осећаја задовољства и радости због акција које чине и ефеката које постижу у еколошким активностима. Упознавање деце предшколског узраста са основним еколошким појмовима, проблемима одлагања отпада и поступцима како се отпад може поново искористити и то кроз примену активних метода учења. Укључивањем у непосредан васпитно-образовни рад подстицање чланова породице детета/окружења да активно учесствују у очувању животне средине. Развијање свести о значају васпитања и образовања деце предшколског узраста,</p>	<p>Деца узраста од 4 године до поласка у школу, уписана и она која не похађају вртић</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у полудневном трајању (до 4 сата дневно), једном недељно</p>	<p>Васпитачи, стручни сарадници и сарадници, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>

	<p>те друштвено одговорног понашања кроз укључивање чинилаца локалне заједнице у активности ПУ <i>Ната Вељковић</i>.</p> <p>Повезивање породице и система васпитања и образовања путем разичитих активности.</p>			
<p><i>Корак по корак у знање о саобраћају</i></p>	<p>Систематско неговање саобраћајне културе код деце ради повећања њихове безбедности као самосталних учесника у саобраћају.</p> <p>Систематски и континуирано проширивање знања и искустава из области саобраћаја и усавршавање способности одговарајућег понашања у саобраћају.</p> <p>Развијање психофизичких способности које су значајне за стицање саобраћајне културе код деце.</p> <p>Неговање саобраћајне културе кроз интеграцију/корелацију васпитно-образовних области.</p> <p>Унапређивање сарадње са локалном заједницом и породицом кроз укључивање родитеља/зак. зас., организацију, реализацију и вредновање васпитно-образовних активности (а нарочито: подизање свести родитеља/старатеља о посебној одговорности коју имају за кретање и понашање деце у саобраћају).</p>	<p>Деца узраста од 4 године до поласка у школу, уписана и она која не похађају вртић</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у полудневном трајању (до 4 сата дневно), једном недељно</p>	<p>Васпитачи, стручни сарадници и сарадници, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>

<p><i>Мали археолог</i></p>	<p>Подстицање холистичког развоја личности предшколског детета, кроз примену игре као основног облика учења и изражавања. Интегрисање мултиписмености у игру, практичне активности и планирано учење. Унапређивање сарадње са локалном (нарочито основним школама) и широм друштвеном заједницом. Унапређивање сарадње са породицом кроз укључивање родитеља/зак.зас.</p>	<p>Деца узраста од 4 године до поласка у школу, уписана и она која не похађају вртић</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у полудневном трајању (до 4 сата дневно), једном недељно</p>	<p>Васпитачи, сарадник, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>
<p><i>Растемо уз музику и покрет</i></p>	<p>Развијање координације крупне, као и ситне моторике. Подстицање самопоуздања и креативности. Реализација васпитно-образовног рада кроз игру и интегрисано учење. Унапређивање сарадње са локалном (нарочито основним школама) и широм друштвеном заједницом. Унапређивање сарадње са породицом кроз укључивање родитеља/зак.зас.</p>	<p>Деца узраста од 4 године до поласка у школу, уписана и она која не похађају вртић</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у полудневном трајању (до 4 сата дневно), једном недељно</p>	<p>Васпитачи, сарадник, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>
<p><i>Наше занимације из народне традиције</i></p>	<p>Развијање љубави, васпитавање детета предшколског узраста у духу традиционалних вредности и стицање основних знања о различитим културама. Развијање свести о припадности култури и традицији свог народа и своје отаџбине, као и њиховој повезаности са културом и традицијом других народа-разумевање и неговање интеркултуралности. Разумевање породичних односа и родбинских веза и осећање поноса због тога што је дете члан одређене друштвене заједнице (породице, предшколске</p>	<p>Деца узраста од 4 године до поласка у школу, уписана и она која не похађају вртић</p>	<p>Програм предшколског васпитања и образовања у полудневном трајању (до 4 сата дневно), једном недељно</p>	<p>Васпитачи, сарадник, родитељи, стручњаци различитих профила стручности из локалне заједнице</p>

	установе, родног краја, наше земље, али и човечанства).			
Саветовалиште за родитеље/друге законске заступнике	Саветодавни рад са родитељима/други законски заступницима. Унапређење доступности предшколских услуга за децу из осетљивих друштвених група. Правичност, допринети остваривању једнаких могућности за учење и развој деце из осетљивих друштвених група. Обезбеђивање подршке породицама за развој родитељских компетенција. Јачање капацитета институција и организација у ЈЛСУ за пружање услуга деци и породицама из осетљивих друштвених група.	Родитељи деце предшколског узраста; будући родитељи	Програм у полудневном трајању (1 час, једном недељно)	Стручни сарадници и сарадници, стручњаци различитих профила стручности
Мобилно саветовалиште	Саветодавни рад са родитељима/други законски заступницима. Унапређење доступности предшколских услуга за децу из осетљивих друштвених група. Правичност, допринети остваривању једнаких могућности за учење и развој деце из осетљивих друштвених група. Обезбеђивање подршке породицама за развој родитељских компетенција. Јачање капацитета институција и организација у ЈЛСУ за пружање услуга деци и породицама из осетљивих друштвених група.	Родитељи и деца узраста од 4 године до поласка у школу, уписана и она која не похађају вртић; Будући родитељи (сеоско подручје)	Програм у полудневном трајању (1 час, једном недељно)	Стручни сарадници и сарадници, стручњаци различитих профила стручности
Саветовалиште на даљину	Саветодавни рад са родитељима/други законски заступницима. Унапређење доступности предшколских услуга за децу из осетљивих друштвених група Правичност, допринети остваривању	Родитељи деце предшколског узраста; будући родитељи (комуникација посредством телефона и	Свакодневно, у складу са исказаним потребама	Стручни сарадници и сарадници

	једнаких могућности за учење и развој деце из осетљивих друштвених група- обезбеђивање подршке породицама за развој родитељских компетенција	дигиталних технологија)		
--	--	-------------------------	--	--

2.3. Физичко окружење као димензија програма

Дечији вртић је место живљења, игре и учења деце и одраслих, отворен је и флексибилан. Његова просторна и временска организација усклађена је са потребама детета и утиче на његов целокупан психо-физички развој.

Богато и подстицајно просторно окружење сматра се незаобилазним предусловом квалитетног учења и целовитог развоја детета јер деца своја знања и искуства стичу, изграђују и развијају у сталној интеракцији са околином. Нарочита пажња се посвећује његовом сталном реструктурирању, развијању, обогаћивању и осмишљавању.

Временска организација, односно начин структурирања редоследа и трајања различитих ситуација и активности је постављена тако да су деци предвидљиве секвенце у дневном распореду, али такође садржи и димензију флексибилности.

Физичко окружење као димензија програма треба да подржава:

Сарадњу и позитивну међузависност	<ul style="list-style-type: none">• Простор и време су организовани тако да пружају могућности деци да раде заједно и сарађују;• простор и материјали омогућавају и подстичу различите облике груписања деце и заједничког учешћа у ситуацијама делања.
Уважавање посвећености у активности и иницијатива	<ul style="list-style-type: none">• Простор је организован тако да пружа могућност детету да се осами и да деца не буду ометана док се баве неком активношћу;• материјали су груписани и лако приступачни, чиме се деца подстичу да буду независна и праве изборе;• деца могу да реорганизују и уређују простор и материјале.
Истраживање, експериментисање и стваралаштво	<ul style="list-style-type: none">• Физички простор је предвидљив, безбедан и прегледан али динамичан и богат подстицајима који позивају на истраживање;• постоји мноштво неструктурираног и полуструктурираног материјала, различити ликовни материјали, реквизити, који могу да се користе на различите начине и који омогућавају различите начине изражавања;• постоје различити сензорни материјали и материјали којима се подржавају сензорне активности и практична манипулација;• простор је опремљен тако да је изазован и да при томе доприноси да деца прошире своја размишљања, умења и доживљаје у оквиру оног чиме се баве;• постоји много правих, реалних и аутентичних предмета и материјала који одражавају реални живот деце, породице и васпитача;• постоје материјали и продукти којима се подржава развој ране писмености (штампани материјали, плакати, књиге и сликовнице, мапе, шеме, различите врсте прављених календара и скала, графички симболи...);• изложени материјали у соби и на зидовима одражавају процес активности које се одвијају у групи.

Различитост	<ul style="list-style-type: none"> • Удобан и функционалан намештај за децу и одрасле; • простор је приступачан свој деци; • материјали пружају могућности да се ствари раде на различите начине. Декорације, материјали и средства илуструју и одговарају разним врстама различитости и оспоравају предрасуде и стереотипе.
Припадност и персонализованост	<ul style="list-style-type: none"> • Простор је персонализован и одражава особености и живот групе и поједине деце; • простор одражава живот и културу заједнице и дечја животна искустава; • простор рефлектује заједничке идеје и вредности; • у простору су видљиви продукти и континуитет активности деце и других учесника.
Телесни, сензорни и естетски осећај и зачудност	<ul style="list-style-type: none"> • Простор пружа могућности за различита сензорна искуства и активности – истраживање текстура, мириса, звукова, тонова, мелодија, покрета; • простор пружа могућности за различите начине кретања, коришћења свог тела и истраживање телом; • начином уређења предмета и материјала подржава се естетски доживљај; • постоје елементи природе (неструктурирани природни материјали, плодови, саднице, семена...); • постоји лепота, склад и маштовити и тајанствени простори.

Објекти у саставу Установе садрже одговарајуће просторије, двориште и стандардну опрему и материјале за реализацију васпитно-образовног рада. У сваком објекту постоје следеће просторије: радне собе, вишенаменска сала, терасе, холови и ходници.

Назив објекта	Бр. радних соба за јаслене групе	Бр. радних соба за васпитне групе	Укупан број радних соба
1."НЕВЕН"	4	12	16
2."ЗВОНЧИЋ"	3	4	7
3."ЛАБУД"	3	5	8
4."ЛЕПТИРИЋ"	3	5	8
5."КОЛИБРИ"	3	4	7
6."БИСЕРИ"	2	5	7
7."НАША РАДОСТ"	3	6	9
8."ГОЛУБ МИРА"	3	6	9
9."ВЛАДО ЈУРИЋ"	1	2	3
10."ПЧЕЛИЦА"	3	8	11
11."ДЕЧЈИ КЛУБ"	2	3	5
12. "ЛАНЕ"	1	2	3
13. "СУНЦЕ"	1	2	3

Назив објекта за полудневни боравак деце	Бр. радних соба
1."ВУК КАРАЏИЋ"	2
2. МУДРАКОВАЦ	2
3. ЧИТЛУК	2
4. ОШ "ЈОВАН ПОПОВИЋ"	1
5. ПРИЛАГОЂЕНИ ПРОСТОРИ ПРИ ШКОЛАМА ВАН СЕДИШТА УСТАНОВЕ	30

У вртићима "Наша радост", "Лептирић" и "Голуб мира" постоје посебне радне собе за припремне групе на полудневном боравку деце. У вртићу "Пчелица" за припремну групу на полудневном боравку користи се вишенаменска сала. У осталим вртићима, припремне групе на полудневном боравку користе исте радне собе са групама на целодневном боравку тако да долази до преклапања смена и промене простора за боравак деце. Изузетак чини ППП полудневна група вртића "Невен" која за реализацију програма користи просторије ОШ "Јован Поповић". У објектима за полудневни боравак деце у седишту Установе и ван седишта Установе са више група, припремне групе користе исте радне собе али у различитим сменама.

Простор у радној соби, структуриран је на различите просторне целине што зависи од узраста деце, квадратуре собе, интересовања деце и васпитача, као и од пројекта/теме која се реализује, тако да просторне целине нису сталне већ су подложне променама. Дефинисаним просторним целинама деци се омогућава предвидљивост и сигурност у простору, односно деца могу да буду самостална и истовремено им се пружа могућност различитих врста истраживања.

Просторне целине могу бити: литерарна (књиге и други писани материјали, рана писменост, опуштање); за конструисање; за визуелне уметности; за симболичку игру („породични простор“ и игре улога); за осамљивање и скривање; за звук и покрет, радионица, простор истраживања светлости и сенки, сензорна просторна целина, позорница и друге просторне пригодне целине према потребама теме/ пројекта. У јасленим групама акценат је на кинестетичкој и сензорној просторној целини. Сваку просторну целину васпитач мења и допуњује уношењем различитих средстава и материјала са намером да прошири игру и истраживање деце.

Радне собе у објектима садрже функционалан намештај за децу и одрасле, оптималан број столова, столица, креветића, ормана, полица за дидактички материјал, ормана за одлагање креветића, постељина, и покривача, тепиха, играчака, дидактичког материјала, табли, паноа, цд плејера и пултова за повијање деце. У оквиру већине соба постоје ограђене терасе, за заједничку игру и свакодневни боравак деце на отвореном простору. Испред радних соба у холловима налазе се паноји за родитеље (фланелографи) и ормарићи за одлагање дечије одеће и обуће. Радне собе и холлови оплемењени су дечијим радовима и декорацијама.

Јаслене групе су у складу са узрастом и бројем деце у групиопремљене потребним играчкама, дидактичким материјалом, справама и реквизитима за физичко

васпитање, параванима и скривалицама.Играчке су лагане, мекане, топлих боја распоређене у соби тако да се налазе на дохват руке деци што пружа могућност да спонтано бирају оно што их интересује, односно да сами откривају, комбинују и истражују. У вртићу постоје следеће играчке:звучне играчке (звечке, звучне коцке, музичке кутије, шушкалице), играчке на точковима различитих облика и боја за вучење и гурање, играчке са механизмом на навијање, разна возила различитих величина, лутке (обичне и гињол), модели животиња од различитог материјала, крупни конструктори, слагалице, уметаљке, сетови (фризера, лекара, кухиње, трговине), сетови за игру у песку, слике у паровима, сликовнице, бојице, јастуци различитих величина, цд плејери и дискови са дечијом музиком.Од *средстава за физичко васпитање* (на нивоу вртића) постоје: струњаче, лопте и обручи различитих величина, чуњеви, ниски шведски сандуци, шведске клупе, ниске лестве, даске различитих величина, собне клацкалице, собни тобогани, сунђерасти и платнени тунели, стојећи кошеви, конопци и сунђерасти базени са шареним лоптицама

Васпитне групе су у складу са узрастом и бројем деце у групи добро опремљене следећим средствима:музички инструменти (звечке, штапићи, триангли, бубњеви, кастањете, прапорци, чинеле, даире, металофони, ксилофони, клавири, хармонике), лутке (обичне, гињол лутке, лутке на штапу), позорнице (на нивоу вртића), сетови(кухиње, фризера, 20 доктора, мајстора), играчке на точковима (возила различитих величина), ситни и крупни конструктори од дрвета и пластике, модели животиња од различитог материјала, уметаљке, низалице, слагалице са мање или више делова, лото игре са различитом тематиком (домаће животиње, дивље животиње, годишња доба...), крупније и ситније мозаик боцке, друштвене игре (домине са сличицама), сетови за игру у песку, прибор за ликовно васпитање за све технике и радни листови који се набављају у сарадњи са родитељима, едукативни постери за све области рада, сликовнице, цртани филмови, играни дечији филмови, филмови о животињама и дискови са дечијом класичном, народном и забавном музиком. Од *средстава за физичко васпитање*(на нивоу вртића) постоје: обичне струњаче различитих величина, ролинг струњаче, шведске даске различитих величина, шведске даске са кукама, ниске "А"лестве, високе "А" лестве, рипстоли, шведске клупе са квадратима, шведске клупе са кукама, велики шведски сандуци, мали шведски сандуци, ниске греде, велики и средњи тобогани, кошеви, лопте и обручи различитих величина, врећице масе 500г, вијаче, канапи, чуњеви, палице, сталци за обруче, кантице ходалице, атлетске купе са палицама, сетови за куглање, сетови за мини голф, мини голови за фудбал, бицикле и санке.

Поред наведених средстава у групама у којима се реализује припремни предшколски програм постоје још и : логички блокови, дрвени модели геометријских тела, еколошке, саобраћајне и математичке лото игре, саобраћајни полигони, друштвене игре (домине са бројевима, „Не љути се човече“, танграми), едукативни постери са тематиком броја, слова и скупова и клавир књиге које садрже клавијатуру и нотне текстове.

У објектима ван седишта Установе последњих година побољшани су услови рада уређењем простора и допуном опреме и средстава за реализацију васпитно-образовног рада.Групе располажу потребним потрошним материјалом и дидактичким

средствима који су у функцији подстицања дечијег развоја, а њихов број, врста и намена прилагођени су потребама васпитно-образовног рада. На тај начин делује се на стално унапређивање и изједначавање услова за живот и рад деце на сеоском и градском подручју.

Вишенаменска сала користи се за игру, слободне активности, активности физичког и музичког васпитања, приредбе, представе и заједничку игру деце различитих узрасних група. У свим објектима у вишенаменској сали налазе се справе и реквизити за физичко васпитање, АВ средства (телевизор, кућни биоскоп и мини линија). У вртићима "Невен", "Звончић", "Лептирић", "Бисери", Пчелица" и "Голуб мира" у вишенаменској сали постоји и музички кутак са клавиром. Постоји оптималан број АВ средстава и справа и реквизита за физичко васпитање али у појединим вртићима у седишту и ван седишта Установе потребна је њихова допуна.

Простор целог вртића (посебно заједнички простори као што су ходници, холови, сале) користе се за различите начине сусретања и заједничког учешћа деце различитих узраста и других одраслих.

Двориштавртића садрже: травнате површине, дрвеће, жбуње, цвеће, клупе, бетонске стазе, комплекс справа за физичко васпитање и адекватну освету. У двориштима вртића постоје следеће справе дрвене и металне конструкције: тобогани са пешчаником, обичне љуљашке и љуљашке шестосед, клацкалице, мостови, возићи, вртешке и квадрати за провлачење и пењање. Током летњег периода у свим вртићима обавља се уређење дворишта. У појединим вртићима потребно је обновити и допунити справе.

Свакодневно коришћење отвореног простора за различите активности, игре и истраживања деце представља приоритетан задатак. Дворишни простор треба да буде изазован, заснован на природним материјалима. Треба да омогућава деци да могу да га конструишу, мењају и граде; да се у њему деца осећају безбедно, али да пружа изазове; да је тајанствен и пружа прилике за „скривање“ и издвајање; да је неструктуриран и полуструктуриран; да провоцира стварно или имагинарно прилагођавање и мењање простора током игре; да пружа могућности различитих кинестетичких и сензорних доживљаја и активности и практичне манипулације.

Побољшавање услова рада, обнављање основне опреме и средстава за васпитно-образовни рад, представљају стални задатак Установе за унапређивање квалитета рада са децом.

3. Предшколска установа као место демократске и инклузивне праксе

3.1. Партнерство са породицом

Сарадња између породице и предшколске установе представља много више од размене информација о детету и његовим постигнућима. Сарадња која је у најбољем интересу детета тј. тежи да оствари добробит детета, треба да има одлике партнерства што значи да постоји: равноправност обе стране, комплементарност, аутентичност и демократичност.

Породица је примарни и најважнији васпитач деце. Програм заснован на партнерству са породицом изгледа на следећи начин:

- Вртић је место које емитује добродошлицу породици и уважавање породице јасним просторно-организационим показатељима (нпр. постојање собе/простора за родитеље, постера добродошлице, визуалних ознака простора...);
- породица је упозната са концепцијом програма (писане информације и кроз састанке);
- постоји програм сарадње са породицом који је развијен кроз дијалог са родитељима о различитим начинима укључивања породице: као члан савета родитеља, као волонтер, као учесник у непосредним активностима са децом;
- родитељи су питани шта је за њих важно и шта би волели у односу на своју децу и себе;
- деца су питана на који начин би желела да су родитељи укључени и да учествују;
- родитељи се лично позивају на учешће у појединим активностима и имају
- помоћ и подршку васпитача или других родитеља за такво учешће;
- постоје организоване социјалне активности које пружају могућност дружења и развијања односа између самих породица и између родитеља и практичара, као што су излети, шетње, културни догађаји, седељке;
- васпитачи свакодневно сарађују са родитељима на различитим основама;
- родитељи се на састанцима упознају и воде дијалог са васпитачима о активностима деце и програмским активностима;
- постоје могућности да се родитељи виде са васпитачем и разговарају о свом детету у различито време дана и у различитим данима у недељи;
- родитељи се подстичу на укључивање других чланова породице и пријатеља тако што их могу довести и укључити у активности у вртићу;
- програм уважава различитости породица и пружа различите начине укључивања и прилагођавања потребама и могућностима родитеља;
- родитељи могу активно да се укључе у различито време, на различите начине и то се документује;
- васпитачи су свесни да родитељи имају и друге обавезе и послове и да су њима често преоптерећени;
- васпитачу су познате специфичне тешкоће и препреке за укључивање појединих породица и развија стратегију за њихово превазилажење.

Сарадња са породицом се остварује на нивоу Установе ,вртића и васпитне групе кроз различите облике партнерства ,градећи тако темељ за :

1. узајамно поверење и поштовање,
2. познавање емпатију,осетљивост и уважавање перспективе друге стране
3. сталну отворену комуникацију и дијалог
4. узајамно препознавање и уважавање јединственог доприноса и снага сваке стране
5. заједничко доношење одлука и спремност на компромисе и промене.

Најважнији услови успешне сарадње предшколске установе и породице јесу:

- обострана и потпуна информисаност;
- постојање плана сарадње предшколске установе и родитеља, а посебно плана сарадње васпитача са породицом сваког детета;
- професионална компетентност и методичка обученост васпитача за извршавање васпитне функције;
- испитивање потреба породица, како би реализација прдшколског програма могла употпунити дечја породична искуства и учења;
- развијене способности комуникације;
- војства личности која су пожељна за улогу васпитача, као особе највише одговорне за сарадњу вртића и породице.

Унапређивање квалитета сарадничких односа огледа се **кроз различите облике сарадње** :

1. Непрестану размену информација родитеља и васпитача
2. Реализацију различитих активности едукативног карактера за родитеље/законске заступнике
3. Учешће родитеља/старатеља у животу и раду вртића

Начини реализације непрестане размене информација родитеља, васпитача, стучних сарадника/сарадника су:

1. Свакодневна усмена размена информација.
2. Индивидуални разговори.
3. Посете породици.
4. Групни родитељски састанак на почетку радне године.
5. Групни родитељски састанак током године.
6. Пано за родитеље (на нивоу групе).
7. Пано за родитеље (на нивоу вртића).
8. Изложбе дечјих радова.
9. Постављање информативног материјала на званичну Internet страну.
10. Учешће у информативним радио-телевизијским емисијама.

Начини реализације различитих активности едукативног карактера за родитеље/законске заступнике од стране васпитача,стручних сарадника/сарадника су:

1. Општи родитељски састанак.
2. Групни родитељски састанак.
3. Саветодавни рад са родитељима.
4. Саветодавни рад са родитељима у *Мобилном саветовалишту*

5. Подршка родитељству кроз заједничко стицање знања-едукативне радионице, семинари, панел - дискусија
6. Израда, објављивање и/или дистрибуција едукативних листића и мултимедијалних презентација.
7. Учесће у едукативним емисијама радија и ТВ.

Начини реализације учешће родитеља/старатеља у животу и раду вртића огледају се кроз:

1. Родитељски одбор групе.
2. Родитељски савет вртића
3. Савет родитеља на нивоу Установе
4. Учесће родитеља у Управном одбору Установе
5. Активности за родитеља у непосредном васпитно –образовном раду.
6. Активности за родитеља у процесу транзиције деце између два нивоа васпитно-образовног система
7. Активности за родитеље кроз учешће у раду Актива за развојно планирање, Тима за самовредновање, Тима за заштиту.
8. Активности за родитеље у организацији ,реализацији и праћењу јавних манифестација са активним учешћем деце .
9. Активности за родитеље кроз праћење званичне Интернет стране Установе.

<http://www.nataveljkovic.edu.rs/saradnja-sa-porodicom.html>
<https://www.youtube.com/channel/UCqykHaazM7x-r8j8ITuWjiQ/>

Могуће препреке успешне сарадње између вртића и породице .

- Традиционалне предрасуде родитеља како треба васпитавати децу;
- лоше искуство васпитача у односима са појединим родитељима;
- неприхватљиви ставови родитеља који могу бити у вези са радом са децом у вртићу;
- родитељ не познаје добро своје дете/нереални захтеви ;
- културно или по развој детета депривирајућа породична средина;
- могући сукоби или поремећени односи у породици;
- осећање родитеља да је његово дете васпитач запоставио;
- економско сиромаштво;
- низак културни или педагошки ниво родитеља;
- дете је у породици малтретирано илиу тежим случајевима злостављано;
- теже сметње у развоју детета.

Родитељи су хетерогена група појединаца и њима се морају прилагодити облици сарадње, начини сарадње и активности. Што се више облика сарадње и ангажовања понуди родитељима, то су веће шансе да се придобију за сарадњу. Ангажовање и сарадња родитеља се разликују у односу на њихове карактеристике, потребе и квалификације. Важно је да васпитачи препознају препреке које могу спречити родитеље да постану активнији и да се труде да их заједничким ангажовањем умање или отклоне.

Учесће родитеља у програму васпитно-образовног рада повећава се када васпитачи показују прихватљивије и позитивне ставове према њиховом учествовању у вртићу. На почетку је потребно успостављање двосмерне комуникације између родитеља и васпитача како би могли да се упознају, разјаснили своја очекивања и даље градили овај однос. Родитељи треба да осете да васпитачи нису равнодушни према

њиховој деци и да је њихова подршка увек добродошла и потребна у васпитању и образовању деце. Како би васпитачи подстакли укључивање родитеља и успоставили партнерски однос са њима морају овладати следећим вештинама: основне вештине слушања и саветовања; вештине асертивне комуникације; организационе и комуникацијске вештине за одржавање контаката са родитељима; вештине укључивања родитеља у образовне програме своје деце; вештине вођења групе. Да би стекли или развили ове вештине потребно је стручно усавршавање у циљу професионалног развоја-јачање компетенција, али и спремност да разумеју и помогну је од суштинског значаја за њихову успешну сарадњу са децом и родитељима.

Услуге породици са циљем јачања родитељских компетенција се пружају кроз реализацију активности програма Саветовалиште за родитеље/ друге законске заступнике.

Саветовалиште за родитеље/друге законске заступнике је програм услуга намењен породицама са децом раног узраста који има за циљ пружање стручне помоћи и подршке породицама у свим питањима везаним за васпитање, образовање и одрастање деце. Циљна група програма су сви заинтересовани родитељи/други законски заступници детета на територији локалне заједнице.

За организацију и реализацију програма Установа располаже потребним ресурсима. Стручни тим Саветовалишта чине: стручни сарадници - педагог, психолози, дефектолог-логопед и сарадници – координатор у реализацији ППП и нутрициониста. Термини рада: у периоду од октобра до јуна, два пута недељно, уторком и четвртком, у трајању од 12^{оо} до 15^{оо} часова. Реализатори сачињавају *Месечне оперативне планове* (распоред рада), које истичу на огласној табли вртића најкасније до 25. у месецу за наредни месец.

Саветовалиште за родитеље/друге законске заступнике је доступно родитељима и online

https://www.nataveljkovic.edu.rs/Ponuda_usluga/vanredno_stanje/savetovaliste.pdf

Мобилно саветовалиште У циљу промовисања позитивног родитељства (одговорно родитељство, укљученост очева, здраве навике, исхрана, учење кроз игру) и пружања других видова подршке породици, а у функцији остваривања здравствене неге детета, унапређивања квалитета васпитно-образовног рада са децом, ширења разноврсности понуде програма, облика, рада и услуга предшколске установе, обезбеђивања доступности, праведности и повећања обухвата деце Програм се реализује уз партнерску сарадњу васпитно-образовног особља ПУ *Ната Вељковић* и локалне заједнице (Дечјег диспанзера, Центра за социјални рад), уз уважавање специфичних потреба корисника услуге.

3.2. Повезаност са локалном заједницом

Заједница је шире окружење детета које обухвата физичку и социјалну средину (различите установе, институције, организације различитих врста делатности и услуга, различите социјалне групе родбина, суседство, пријатељи, вршњаци и појединци), као и друштвени и културни миље у коме дете одраста.

Заједница директно, а преко породице индиректно, обликује услове и начине одрастања малог детета. Култура у основи одређује начине живљења и сагледавања света. Култура утиче на дечји развој кроз културом успостављен систем вредности и веровања којим се обликује родитељска пракса, односно који формира оквир очекивања од деце и начине њихове социјализације. Култура ствара и контекст за дечја искуства и механизме превођења у свакодневна животна искуства кроз културне преноснике као што су језик, стилови комуникације, веровања, породичне вредности, обичаји...

Заједница својим општим друштвеним, а пре свега економским карактеристикама, као и праксом друштвене бриге о деци и просветном политиком може створити услове за остваривање подршке добробити детета које се огледа кроз развијање нових знања, осећања припадништва и заједничког социјалног учешћа, као и властите вредности и идентитет.

Организована брига о деци предшколског узраста у граду Крушевцу је 2019. године ушла у десету деценију свог трајања, а ПУ *Ната Вељковић* је обележила четрдесет година рада, па имајући у виду само ту чињеницу трајања кроз време, позиција Установе у локалној заједници је више него видљива.

Начини комуникације и ширење информација о предшколској установи и програму у локалној заједници имају утабане стазе. Установа остварује сарадњу са свим медијима у граду, који пружају пуну подршку у преношењу информација значајних за рад Установе. *Регионална телевизија Крушевац*, *Радио Крушевац*, *Телевизија ПЛУС*, *Телевизија Јефимија*, *РТС-локално дописништво* у Крушевцу, редовно објављују све информације везане за живот и рад Установе. Писани медији, локални лист *Победа и Град* информичу суграђане о значајним друштвеним догађањима у локалној заједници у којима активно учешће има ПУ *Ната Вељковић*. Објављени интервјуи и видео прилози са директором, стручним сарадницима /сарадницима, васпитачима су у вези са актуелним дешавањима у области предшколског васпитања и образовања. Снимање дечјих емисија у предшколској установи са медијским кућама и њихово емитовање на локалним телевизијама доприносе афирмацији и јачању позиције Установе у локалној заједници као значајног партнера у сарадњи креирања културе локалне заједнице.

Комуникација са локалном заједницом обавља се и преко Internet strane www.nataveljkovic.edu.rs, која је креирана још 2006.године.као и преко youtube kanala ПУ *Ната Вељковић*.

У области образовања деце и рада са породицом ПУ *Ната Вељковић* гради партнерске односе са Просветним установама и јавним установама које брину о безбедности и сигурности деце на територији града Крушевца .

- Школска управа Крушевац;
- Све основне школе на територији града Крушевца (13);
- Академија васпитачко-медицинских струковних студија –одсек Крушевац;
- Медицинска школа Крушевац;
- Музичка школа *Стеван Христић*;
- Центар за стручно усавшавање;
- ШОСО *Веселин Николић* ;
- Политехничка школа *Милутин Миланковић*;
- Центар за промоцију науке-Научни клуб у Крушевцу;
- МУП РЈ Крушевац;
- Војска Србије;
- Ватрогасна служба Крушевац;

У области здравствене и социјалне заштите деце ПУ *Ната Вељковић* гради партнерске односе са Здравственим и установама социјалне заштите на територији града Крушевца .

- Дечји диспанзер;
- Дечја стоматолошка амбуланта;
- Завод за јавно здравље Крушевац;
- Дечје одељење,Опште болнице Крушевац;.
- Дом здравља Крушевац;
- Интерресорна комисија;
- Специјална болница Рибарска Бања;.
- Црвени крст Крушевац;
- Центар за социјални рад ;
- Геронтолошки центар;
- Центар за особе са инвалидитетом.

У области културе и јавног информисања ПУ *Ната Вељковић* гради партнерске односе са Институцијама културе, писаним и електронским медијима.(већ наведеним у тексту) и НВОна територији града Крушевца.

- Крушевачко позориште;
- Културни центар Крушевац
- Народна библиотека Крушевац;

- Народни музеј;
- Биоскоп Крушевац;
- Туристичка организација Града Крушевца;
- *Ротари клуб* Крушевац;
- Друштво пријатеља деце.

У области финансирања појединих активности и акција на нивоу вртића као и набавци опреме за просторе у којима се реализује васпитно-образовни рад ПУ *Ната Вељковић* гради партнерске односе са локалним привредним и пословним организацијама.

- *Хенкел Мерима* ;
- *Јавно-комунално предузеће*;
- *Привредна комора* .

ПУ *Ната Вељковић* има богато извориште у смислу простора и ресурса у локалној заједници.

Спољашњи ресурси			
Физичко окружење	Реке Расина и Западна Морава и језеро Телије, планине Јастребац и Копаоник, брдо Багдала, Рибарска Бања. Културно-историјски споменици, Археолошки парк, Споменик косовским јунацима, Слободиште, Пионирски парк.		
Установе	Основне и средње школе на територији Града Крушевца; Музичка школа <i>Стеван Христић</i> ; Академија васпитачко-медицинских струковних студија – одсек Крушевац; Центар за стручно усавршавање Крушевац; Крушевачко позориште; Културни центар Крушевац; Народна библиотека; Народни музеј; Историјски архив.		
Организације и удружења	<table border="0"> <tr> <td>Јавна предузећа; Завод за јавно здравље; Дом здравља; Диспанзер за децу и омладину; Дечја стоматолошка амбуланта; Интерресорна комисија; Мрежа за подршку увођењу; инклузивне образовне праксе. Црвени крст;</td> <td>Пријатељи деце Крушевца; <i>Ротари клуб</i> Крушевац Корак напред; Романи цикна; Романо алав и друге невладине организације; Савет за безбедност у саобраћају; Приватне школе енглеског језика; Приватне школе плеса; Спортски клубови .</td> </tr> </table>	Јавна предузећа; Завод за јавно здравље; Дом здравља; Диспанзер за децу и омладину; Дечја стоматолошка амбуланта; Интерресорна комисија; Мрежа за подршку увођењу; инклузивне образовне праксе. Црвени крст;	Пријатељи деце Крушевца; <i>Ротари клуб</i> Крушевац Корак напред; Романи цикна; Романо алав и друге невладине организације; Савет за безбедност у саобраћају; Приватне школе енглеског језика; Приватне школе плеса; Спортски клубови .
Јавна предузећа; Завод за јавно здравље; Дом здравља; Диспанзер за децу и омладину; Дечја стоматолошка амбуланта; Интерресорна комисија; Мрежа за подршку увођењу; инклузивне образовне праксе. Црвени крст;	Пријатељи деце Крушевца; <i>Ротари клуб</i> Крушевац Корак напред; Романи цикна; Романо алав и друге невладине организације; Савет за безбедност у саобраћају; Приватне школе енглеског језика; Приватне школе плеса; Спортски клубови .		
Медији	штампани: <i>Град, Багдала, Билтен ЦСУ</i> електронски: <i>Регионална телевизија Крушевац, Радио Крушевац, Телевизија ПЛУС, Телевизија Јефимија, РТС-локално дописништво у Крушевцу.</i>		

Носиоци законодавних, извршних и судских послова	Министарство Просвете, науке и технолошког развоја; Школска управа Крушевац; Град Крушевац (оснивач); МУП РЈ Крушевац; Основни суд.
---	---

Чињеница да се предшколске групе на сеоском подручју налазе у саставу простора школе омогућава интензивну сарадњу са школом током целе године. Практикују се заједничке приредбе и прославе, спортске активности и игре на отвореном простору, међусобне посете и заједничка реализација неких области васпитно-образовног рада, што је све значајан елемент припреме деце за полазак у школу. Поред тога, потребно је да васпитачи добро упознају карактеристике средине у којој обављају рад-природне услове и природна богатства, културолошке и етнолошке карактеристике конкретне локалне заједнице, као и да имају у виду искуства деце чији су родитељи пољопривредници и која су за разлику од градске деце у прилици да прате свакодневни рад својих родитеља, па и да учествују у њему. Елементи из окружења (природног и етнолошког) доминирају у осмишљавању простора и олакшавају адаптацију деце. Планира се активније учешће родитеља у активностима које су повезане са њиховим занимањима, посебно када је у питању еколошко васпитање деце.

Предшколска установа добила је значајно место у припреми Локалног плана акције за децу на нивоу Града Крушевца, па је на одговарајући начин заступљена у циљевима и планираним активностима тог плана. Стратешки циљ ЛПА је „Крушевац по мери детета“, а реализоваће се кроз период од пет година у сарадњи са свим релевантним институцијама у граду.

Учешће ПУ *Ната Вељковић* у културним, јавним и спортским манифестацијама заснива се на партнерским односима са институцијама које учествују у манифестацији. У зависности да ли је Установа организатор или учесник манифестације поступа се по *Правилнику О мерама ,начину и поступку заштите и безбедности деце у Установи.*

Манифестације у току године на нивоу заједнице, где је ПУ *Ната Вељковић* учесник-партнер у планирању и реализацији манифестације.

- Дечија недеља-организатор *Друштво пријатеља деце*
- Светски дан правилне исхране –Завод за јавно здравље
- *Рода* Фестивал-НВО
- *Треће дете*-Градска Управа
- Дан планете земље-Јавно-комунално предузеће
- Крос РТС-а *Кроз Србију* МПНТР РС, ШУ Крушевац
- Европска недеља мобилности –ГУ Крушевац Савет за безбедност саобраћаја
- Крушевачки полумаратон-Атлетски клуб Маратонац и ГУ Крушевац.
- *Спортић у вртић*-Спортски савез Града Крушевца.

Манифестације у току године на нивоу заједнице ,где је ПУ *Ната Вељковић* организатор реализације манифестације.

- Дан Установе –партнер Крушевачко позориште, ШУ Крушевац, локални медији.

- Дечји ликовни салон *Васкрс у нашој кући –Ротари клуб* Крушевац, Крушевачко позориште, Народни музеј Крушевац, локални медији.
- Завршна приредба предшколаца *Од бајке до читанке* -Градска Управа Крушевац, Крушевачко позориште, Војска Србије, МУП РЈ Крушевац, Ватрогасна служба, Хитна помоћ, локални медији.
- *Лете, лете лене речи*-такмичење деце рецитатора, манифестација регионалног карактера.-ГУКрушевац, основна школа, локални медији.

3.3. Рад са децом и породицама из осетљивих група

Реч инклузија потиче од латинске речи **includere, inclusion**, што значи **укључити**, **укључивање**. У васпитно-образовној пракси подразумева доступност васпитно-образовног рада деци и младим људима у складу са њиховим потребама и могућностима.

„Циљ инклузивног образовања је уклањање свих видова баријера и дискриминације које се односе на пол, националну припадност, верско и социоекономско порекло, способности, здравствено стање или било које лично својство појединца, као и омогућавање друштвене кохезије. Повећање инклузивности у знатној мери повећава доступност квалитета образовања за децу из социјално нестимулативне средине (ромске, сиромашне, сеоске, деце из расељених породица, деца из установа социјалне заштите која у одређеној фази свог развоја могу да буду посебно осетљива у тешким ситуацијама) и инвалидитетом, децу са тешкоћама у учењу, пре свега у оквиру редовног система васпитања и образовања...

Основне смернице и полазишта за рад произилазе из :

- уважавања права све деце на образовање у складу са њиховим потребама и могућностима кроз инклузивну праксу у дечјем вртићу, којом се уважава различитост (родна, културна, здравствена и свака друга), развија осетљивости на дискриминацију (родна, културна, социјална, национална...) и укључују деца из осетљивих група;
- уважавања права деце на активно учешће у образовању и животу вртића које је усмерено на добробит деце и подршку њиховим потенцијалима;
- препознавања примарне улоге и важности родитеља и породице у васпитању на раном узрасту;
- успостављања сарадничког и партнерског односа са породицом (заједничко дефинисање циљева, блиска сарадња, међусобно уважавање, договарање, квалитетна комуникација);
- повезаности са локалном заједницом кроз различите начине учешћа деце у локалној заједници и локалне заједнице у пракси вртића;
- пуне партиципације деце са сметњама у развоју у социјални и културни живот заједнице.

Упознавање и прихватање културолошких и свих других различитости које постоје у локалној заједници као и укључивање деце и њихових породица у организоване васпитно-образовни рад, почевши од раног узраста, ствара шансе за њихово укључивање у образовање уопште, омогућава видљивост проблема са којима се

породице суочавају у обезбеђивању права деце на образовање и уважавање специфичних потреба породице.

Превазилажење препрека за укључивање деце и њихових породица на организован начин у васпитно-образовни рад подразумева

-развијање различитих партнерских односа на нивоу локалне заједнице (са породицама, установама и институцијама, појединцима) ради потпунијег обухвата деце из осетљивих група,

-развијање квалитетних односа између васпитача, деце и родитеља уз уважавање и поштовање дечјих потреба и интересовања,

-укљученост родитеља у живот и рад вртића,

-флексибилност у креирању активности којима се подстиче интегрисано учење и примена наученог у даљем животу и раду.

Основни принцип рада са децом којој је потребан било који облик додатне подршке – деце из нестимулативних средина (ромске сиромашне, сеоске, непотпуних породица и деце расељених породица) деце са сметњама у развоју и инвалидитетом, деце са тешкоћама у учењу је принцип индивидуалног рада.

Централно место у раду са децом заузима:

- учење кроз игру уз уважавање дечјих интересовања;

- усмереност на снаге и предходно искуство детета,

- простор организован тако да пружа прилику за избор и могућност различитих начина овладавања знањима и вештинама.

Рад са децом са развојним сметњама заснива се на процени способности и могућности детета (Педагошки профил) и *мишљења Комисије за процену потреба за пружањем додатне образовне, здравствене или социјалне подршке детету/ученику(ИРК)*, на основу којих се израђују мере индивидуализације или индивидуални планови (МИ/ИОП).. Плановима су обухваћени циљеви и задаци у оквиру свих аспеката дечјег развоја, покривене све области индивидуалног развоја преосталих, очуваних способности и снага детета, а мерама дефинисане области развоја у којима је потребна додатна подршка, начини пружања подршке, прилагођене методе, материјали, учила, простор и услови у којима се ВОР одвија.

Поштујући основи принцип инклузивног васпитања и образовања, тј, полазећи од права сваког детета да има приступ образовању који је усмерен на његове специфичности, сва деца (у радној 2020./2021. години их је 52оје) којој је потребна додатна подршка и који имају медицинску документацију и/или мишљење ИРК укључена је у рад вршњачке групе у ПУ „Ната Вељковић“.

3.4. Транзиција и континуитет у образовању

У установи се тимски стварају услови за постепене прелазе у циљу подршке дечјем доживљају припадности новом окружењу.

Полазак детета у вртић и подршка током транзиционих периода у Установи

Смисао подршке током ових периода огледа се у прилагођавању средине (физичке и социјалне) детету како би се оно осећало сигурно и прихваћено у њој и могло активно да дела, испољи своје потребе и осећања и учествује у грађењу односа. То је период у коме се активно прилагођавају и одрасли и деца, када се кроз узајмне интеракције креира нови контекст у коме се моделују узајмна очекивања, утврђују рутине и успостављају обрасци понашања. Због тога је овај период посебно значајан и важно је да буде добро испланиран, а истовремено врло флексибилан. Посебна пажња поклања се стварању поверења и добре сарадње са породицом, јер је то темељ квалитетних, узајмно уважавајућих односа и партнерства са породицом. Једна од важних активности у овом периоду је и **грађење идентитета групе**, како би дете препознало сличности које га повезују са групом, доживело групу као своју и осетило сигурност, блискост, припадање. Дете такође уочава различитост и препознаје себе као јединствену и непоновљиву особу, која је вредна сама по себи и значајна као појединац, а истовремено и као члан својих група (породица, вршњачка група у вртићу, итд)

Активно учешће родитеља у процесу адаптације ствара оптималне услове за узајмно упознавање и прилагођавање свих актера (деце, родитеља, васпитача) на нове околности и креирање заједничког контекста живљења у вртићу. Предвиђени облици сарадње који подразумевају родитељске састанке и договоре, а затим планиран боравак родитеља заједно са дететом у групи током процеса адаптације, омогућавају да се дете осећа сигурније и да се постепеније и лакше прилагоди животу у вртићу. Током овог периода родитељи и васпитачи имају прилике да се упознају, размене информације о детету и започну усклађивање дневног распореда и основних васпитних начела у породици и вртићу. Врло је значајно изграђивање поверења и узајмног разумевања на самом почетку, као основ за даљу успешну сарадњу и грађење односа.

Полазак детета у школу и подршка током транзиционог периода

Остваривање континуитета између два нивоа предуниверзитетског образовања и васпитања је један од основних принципа, кроз који се остварују вредности и функције предшколског васпитања и образовања. Деци је потребан континуитет искустава из различитих животних окружења кроз који се гради осећање сигурности и смисла и развијају диспозиције за учење као основ целоживотног учења у оквиру заједнице. „Заједница ди-ректно, а преко породице индиректно,

обликује услове и начине одрастања детета. За дете је заједница пре свега његово непосредно окружење – породица, суседство, родбински систем, вртић и друге установе и институције које оно посећује и у њих се укључује (...) Тиме оно развија нова знања, осећање припадништва и заједничког социјалног учешћа, као и властите вредности и идентитет”.¹

Захтев за континуитетом између два ступња система је педагошко правило, које проистиче из система васпитања и образовања. Предшколска установа сарађује са школом кроз следеће активности:

-узајамне посете, организовањем заједничких активности и акција и разменом информација (међусобно информисање и лонгитудинално праћење дечијег развоја и напредовања);

-у сарадњи са школом и другим установама у заједници, јединицом локалне самоуправе и Школском управом, благовремено информисање и припрема родитеље и децу за прелазак из вртића у школу;

-заједно са школом организује различите програме, активности и акције које повезују практичаре, децу и родитеље из вртића и школе (спортско-рекреативни програми, уметничке радионице, програми пријатељства, прославе, фестивали, представе, изложбе);

-остварује узајамне стручне посете и размене информација о програмским активностима, обезбеђујући континуитет у образовном контексту усклађивањем физичког окружења, начина комуникације и педагошког приступа;

-размењује податке којима се размењују правовремене информације о различитим програмима подршке за децу и родитеље којима је потребна додатна образовна подршка и/или други видови подршке;

-сачињава индивидуални план транзиције, уколико за то постоји потреба.

¹Године узлета, Основе програма предшколског васпитања и образовања, Београд, 2018.

4. Предшколска установа као место рефлексивне праксе

4.1. Заједница рефлексивне праксе: развој праксе, професионални развој и јавно деловање

Развијање рефлексивне праксе је континуирани процес преиспитивања теоријских и властитих полазишта и сопствене праксе кроз односе сарадње, поверења и размене са колегама, породицом и децом; повезивањем са другим практичарима, истраживачима и стручњацима у покретању заједничких истраживања о питањима која сурелевантна за праксу предшколске установе и која су у функцији развијања програма, ускладу са концепцијом Основа програма предшколског васпитања и образовања *Године узлета*.

Такође, **полазишта за грађење заједнице рефлексивне праксе** су да:

Установа подстиче професионалну комуникацију, и то тако што:

- се у Установи организују прилике за узајамно информисање свих учесника оразличитимаспектимаживотаирадаустанове;
- запослени адекватно примењују дигиталне технологије за размену информација са свимрелевантнимучесницима;
- учешће у стручним органима и телима се заснива на принципима тимског рада;
- запослени остварују сарадњу са различитим установама (културним, образовним, спортским...)у циљу остваривања програма;
- новопридошлом особљу се пружа подршка у раду и прилагођавању на новусредину.

У Установи се негује клима поверења и заједништва, и то тако што:

- се у Установи доследно поштују норме које се односе на права и одговорности сви;
- стручни сарадник и васпитач континуираним заједничким радом унапређујуваспитно –образовни процес;

- у Установи постоји стална сарадња и размена искустава на нивоу Установе и објеката;
- у развијању и остваривању визије развоја установе уважавају се перспективе свих учесника.

У установи се развија култура самовредновања, и то тако што:

- запослени преиспитују своје компетенције у односу на улоге и одговорности професије;

- васпитачи и стручни сарадници критички сагледавају своју праксу кроз заједничка истраживања и процес рефлексije;
- у Установи се примењују одговарајући начини праћења и вредновања који доприносе бољем разумевању и развијању праксе;

Установа је место континуираних промена, учења и развоја, и то тако што:

- је Установа место заједничког учења са колегама, критичког преиспитивања и вре-

дновања праксе вртића који се одвијају у планирано време;
-васпитачи и стручни сарадници размењују искуства и користе резултате истраживања у функцији развоја.

-планирање и реализација стручног усавршавања остварује се на основу анализе потреба запослених, установе и савремених токова образовног система.

Установа заступа професионално јавно деловање и активизам у заједници, и то тако што:

-су запослени ангажовани на промоцији вртића у складу са принципима професије како би допринели њеној видљивости у заједници;

-Установа сарађује са основним школама на нивоу Установе/ вртића/групе у циљу остваривања континуитета дејих искустава;

-Установа сарађује са другим установама, релевантним институцијама, организацијама и удружењима;

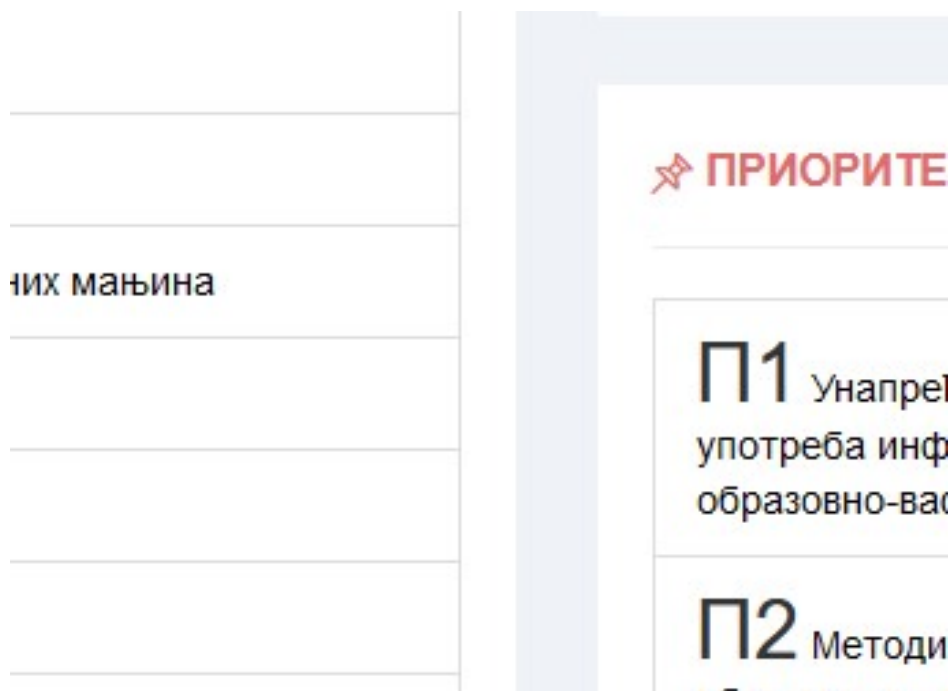
-Установа иницира и/или учествује у различитим акцијама у локалној заједници у циљу заступања и промовисања права детета.

Из наведених полазишта произилази да се компетентности васпитача, стручних сарадника/сарадника и директора у нашој Установи препознају као једна од кључних димензија квалитета обављања делатности предшколског васпитања и образовања. Оне су основна претпоставка за развијање квалитета предшколског васпитања и образовања, кроз усаглашено деловање на плану система образовања, плану ПУ „Ната Вељковић“ и на индивидуалном плану стручног усавршавања и професионалног развоја васпитача, стручног сарадника/сарадника и директора, а у правцу остваривања Националних миленијумских циљева образовања у Републици Србији.

Компетентност васпитача, стручног сарадника/сарадника и директора се манифестује на поштовању прописа у области васпитања и образовања, као и на креативној примени и сталном преиспитивању стручних знања, умења и вредности у променљивом друштвеном и васпитном контексту. Развијање компетентности је процес за који није одговоран само васпитач, стручни сарадник/сарадник и директор, већ захтева системски приступ којим се такав процес подржава и он је исказан кроз усвојене стратешке документе (политике) Републике Србије. Важно подручје остваривања образовних политика Републике Србије јесте стварање заједнице рефлексивне праксе у којој су стручно усавршавање и професионални развој стални и развојни процеси, а заснивају се на наведеним полазиштима.

Кључна подручја стручног усавршавања која су релевантна за развијање рефлексивне праксе и професионално оснаживање; принципе и начине развијања заједнице учења су²:

²<http://zuov-katalog.rs/>

„Професионални развој је сложен процес који подразумева стално развијање компетенција наставника, васпитача и стручног сарадника ради квалитетнијег обављања посла и унапређивања развоја деце, ученика и полазника, односно њихових постигнућа.

Саставни део професионалног развоја је стручно усавршавање које подразумева стицање нових и усавршавање постојећих компетенција важних за унапређивање васпитно-образовног, образовно-васпитног, васпитног, стручног рада и неге деце.“³

Стручно усавршавање, као сегмент професионалног развоја, произилази из законских основа (*Закон о основама система васпитања и образовања, Закон о предшколском васпитању и образовању, Правилник о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручног сарадника 81/17 и Правилник о изменама и допунама Правилника о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника – Сл.гласник РС, број 48/18*).

³Правилник о сталном стручном усавршавању наставника, васпитача и стручних сарадника, Сл.гласник РС,бр. 81/17 и Правилник о изменама и допунама Правилника о сталном стручном усавршавању и напредовању у звања наставника, васпитача и стручних сарадника – Сл.гласник РС, број 48/18.

Стручно усавршавање медицинске сестре-васпитача, васпитача и стручних сарадника/сарадника ПУ *Ната Вељковић* планира у складу са потребама и приоритетима васпитања и образовања деце (приоритетни програмски задаци), приоритетним областима које прописује министар МПНТР РС и на основу сагледавања нивоа развијености свих компетенција за професију директора, васпитача, стручног сарадника/сарадника (последња два основа планирања се у нашој Установи посматрају заједно, с обзиром на чињеницу да стандарди компетенција стручног сарадника/сарадника још нису усвојени). Потребне и приоритете стручног усавршавања Установа током сваке радне године планира и на основу исказаних личних планова професионалног развоја медицинске сестре-васпитача, васпитача и стручног сарадника/сарадника и резултата самовредновања. Лични план професионалног развоја запослених у васпитно-образовном раду сачињава се на основу самопроцене нивоа развијености свих компетенција за професију васпитача и стручног сарадника/сарадника (последња два основа планирања се у нашој Установи у високој мери посматрају заједно, с обзиром на чињеницу да стандарди компетенција стручног сарадника/сарадника до септембра 2020. нису усвојени). Потребне и приоритете стручног усавршавања Установа планира и на основу исказаних личних планова професионалног развоја медицинске сестре-васпитача, васпитача и стручног сарадника/сарадника и резултата самовредновања. Лични план професионалног развоја запослених у васпитно-образовном раду сачињава се на основу самопроцене нивоа развијености свих компетенција за професију васпитача, стручног сарадника/сарадника и директора.

У складу са *Законом о основама система образовања и васпитања и Правилником о сталном стручном усавршавању и стицању звања наставника, васпитача и стручног сарадника*, Установа предузима различите облике стручног усавршавања у оквиру својих развојних активности. Запослени похађају различите облике стручног усавршавања (програме, стручне скупове, конференције, трибине, вебинаре и др.).

Такође, у циљу унапређивања праксе, Установа подстиче све облике хоризонталне размене (посете и увиди, састанци, комуникација путем дигиталних технологија и др.) како би се васпитачи, стручни сарадници/сарадници, директор, стручњаци других профила, истраживачи, носиоци образовне политике и сви који се баве предшколским васпитањем и образовањем повезивали у „истраживачку заједницу која кроз истраживања и узајамну подршку гради квалитет предшколског васпитања и образовања“⁴

Општи циљеви и принципи⁵ петофазног модела хоризонталног учења (припрема, реализација посета, извештај о хоризонталном учењу, план за побољшање, евалуација) који се остварују кроз професионални дијалог су:

⁴Године узлета, *Основе програма предшколског васпитања и образовања*, Београд, 2018.

⁵ Из материјала са *Обуке запослених у образовању за примену хоризонталног учења и јачање капацитета саветника-спољних сарадника*, програм обуке од јавног интереса, 7.6.2016.

Циљеви	Принципи
<p>-промовисање осигурања и развоја квалитета, -повећање отворености Установе за учење и спремности на сарадњу и размену, -стварање услова за унапређивање квалитета у образовању, -пружање једнаке шансе свим установама у систему образовања.</p>	<p>-промовисање отворености, интегритета и искрености као предуслова за узајамно учење; -сарадња, објективност и непристрасност колега; -усмереност на елементе договорене унутар групе или назначене од стране установе домаћина; -сви елементи процедуре познати су свим укљученим особама; -поштовање правила о поверљивости и упо-треби резултата; -доношење закључака о евалуацији на основу доказа; -усмереност на процесе који доводе до побољшања квалитета праксе.</p>

Развој праксе, професионални развој и јавно деловање се остварују и укључивањем ПУ „Ната Вељковић“ у различите развојне пројекте. У зависности од циља, запослени у Установи су оспособљени да на квалитетан начин сачињавају предлоге пројеката, учествују у реализацији активности, праћењу и евалуацији у контексту управљања пројектима.

Установа је покретач малих пројеката васпитно-образовног карактера у оквиру којих сви укључени васпитачи/стручни сарадници и сарадници, чланови породица и партнери из локалне заједнице реализују поверене задатке. Овакви пројекти се реализују на нивоу једног или више вртића, као и Установе у целини. У оквиру стратешких докумената Града Крушевца (као што су *Локални акциони план за децу*, *Локални акциони план за младе*, *Локални план заштите животне средине*, *Локални план урбане мобилности* и други), Установа се, као покретач или партнер, укључује у пројекте на различите начине (учешће на манифестацијама, организација радионица са децом и родитељима у вртићу и изван њега, реализација трибина и стручних скупова, медијско представљање, итд.). Установа има праксу учешћа у пројектима од националног интереса (ИМПРЕС, ДИЛС, ЕСЕС-Инклузивно предшколско васпитање и образовање), што ће као снагу, користити и у новоствореним приликама за остваривање јавних политика које се односе на досезање постављених Националних миленијумских циљева Републике Србије, посебно у деловима који се односе на остваривање права детета.

Остваривање права детета и пружање подршке породици, као и будућим родитељима је у основи промоције рада ПУ „Ната Вељковић“ путем различитих медија (телевизија, радио, интернет страница Установе, Youtube канал Установе,

дигитална платформа „Вртићка заједница“, прилози у штампаним медијима, билтени, учешће у културно-јавним и спорстким манифестацијама и слично), чиме се доприноси њеној видљивости у заједници кроз указивање на смисао и важност институционално организованог предшколског васпитања и образовања, као Установе у којој се остварује квалитетан васпитно-образовни рад и у којој се афирмише:

-вера у капацитете деце предшколског детета да активно учествују у свом учењу и развоју, значај игре на овом узрасту и значај заједничког учешћа деце и одраслих за учење и развој;

-професија васпитача као јединствена професија у односу на све друге, етичка и рефлексивна по својој суштини, која се заснива на сложеним и особеним компетенцијама;

-јединствена професионална улога стручних сарадника у развијању професионалне праксе и квалитетног реалног програма кроз промену културе и структуре вртића;

-повезивање са локалном заједницом и породицом и значај њихове улоге у пракси предшколског васпитања и образовања.⁶

У том контексту, Установа сарађује са школама и другим установама, релевантним институцијама (Академија медицинско-струковних студија у Крушевцу, факултети педагошких наука, високе школе за образовање васпитача, медицинске школе, учитељски и филозофски факултети и др.), организацијама и удружењима (УВРО Јефимија, Удружење педагога и психолога Расинског округа, Друштво учитеља Крушевац, Удружење стручних сарадника и сарадника предшколских установа Србије, Савез удружења васпитача Србије, Удружење медицинских сестара Србије, Удружење биолога Крушевац, Коло српских сестара Крушевац, Црвени крст Крушевац, Ротари клуб Крушевац, Романи цикна, Романо алав, Ромско срце и др.) иницирајући и/или учествујући у различитим акцијама у локалној и широј заједници.

Кроз учешће на стручним и научним скуповима, саопштавањем и публиковањем стручних радова и својим деловањем и понашањем у свакодневной пракси васпитачи, стручни сарадници/сарадници и директор представљају рад Установе, промовишу примере добре праксе, али и аргументовано указују на проблеме у пракси предшколског васпитања и образовања, те покрећу акције усмерене унапређивању делатности предшколског васпитања и образовања, чиме се даје допринос видљивости и разумевању предшколског васпитања и образовања, као основи васпитно-образовног система.

⁶Године узлета, *Основе програма предшколског васпитања и образовања*, Београд, 2018.

4.2. Вредновање кроз праћење и документовање остваривања предшколског програма

Циљ вредновања је грађење квалитета праксе предшколске установе као заједнице учења и квалитета програма васпитно-образовног рада са децом као и афирмација предшколског програма установе у друштвеној и професионалној заједници.

1. Праћење и вредновање кроз документовање

Сврха праћења детета је разумевање дететовог развоја и учења и на основу тога пружање сталне подршке добробити детета. Праћење се не врши ради процењивања дететових развојних могућности и постигнућа.

Функција праћења детета је:

- праћење различитости дечјих идеја и начина на који деца виде и разумеју свет око себе као и своје учешће у дечјем вртићу;
- подстицање дечјег самопоуздања, као и осећања прихваћености, уважености и истраживачког односа када деца стекну увиде да се њихови продукти (оно што испробавају, о чему размишљају, продукти стваралаштва...) документују и приказују,
- ставрање услова да се дете, кроз документоване ситуације учења, поново враћа у различите ситуације учења и њиховог тумачења,
- праћење и истраживање начина који подржавају учење деце и њиховог учешћа у развијању програма,
- унапређује сарадња са породицом кроз грађење односа поверења, дијалог и заједничко учешће.

Сврха праћења развијања програма је континуирано грађење квалитета програма предшколског васпитања и образовања.

Функција праћења развијања програма је:

- критичко преиспитивање усклађености реалног програма са концепцијом Основа програма и принципима датим у Основама,
- развијање рефлексивног приступа пракси, самостално и/или у сарадњи са колегама,
- преиспитивање стратегија за развијање реалног програма, узимајући у обзир организацију физичке и социјалне средине, начине учешћа деце, предузете поступке васпитача итд,
- обезбеђивање континуитета у развијању програма,

- промовисање програма и стварање услова да се професионална и друштвена заједница боље упознају са програмом вртића и подстакну на допринос и учешће.

2. Облици и начини праћења

Процес учења и развоја детета се прати и документује кроз дечји портфолио. Кроз портфолио се документује напредовање детета којим се истиче шта су јаке стране детета, дечја перспектива ситуација, активности и догађаја, начини пружања подршке детету, посебно када су у питању деца из осетљивих група.

За документовање кроз индивидуални портфолио могу се користити: различите скале и друге технике посматрања и праћења, групне и индивидуалне приче за учење; производи и искази детета настали у консултовању са децом; производи детета настали у игри и у оквиру теме/пројекта; фотографије, видео и аудио записи, настали у различитим ситуацијама који су детету посебно важни.

Развијање програма кроз теме/пројекте се документује кроз тематски/пројектни портфолио. Тематски/пројектни портфолио садржи план развијања теме/пројекта и причу о теми/пројекту.

Током развијања теме/пројекта потребно је да васпитач:

- израђује са децом *почетне* (полазне идеје и активности деце у теми/пројекту) и *процесне паное* (различите активности, ситуације и места на којима су деца учила током развијања теме, као и запажања и учешће родитеља и других одраслих),
- документује фотографијама (или забелешкама) промене у физичкој средини током развијања теме/пројекта, поједине активности деце као и ситуације и места заједничког учешћа и дечје продукте,
- користити и друге начине документовања као што су заједничко прављење сликовница, видео клипова, брошура, постера, инсталација у простору,
- креира причу са пратећим фотографијама којом документује реализовану тему/пројекат.

3. Учешће деце, породице и других учесника у праћењу програма

У сарадњи са различитим учесницима у програму васпитач документује ситуације које су важне за све учеснике у процесу, чиме се обезбеђује да се развијању програма приступа из различитих перспектива, да се боље разумеју и уважавају идеје и интересовања деце и других учесника.

Документација је доступна и представља основ за унапређивање односа и дијалог.

4. Вредновање квалитета реалног програма

Стручни сарадници и васпитачи заједно преиспитују квалитет програма кроз вредновање реалног програма кроз следеће димензије:

- средина за учење;
- квалитет односа;
- заједничко учешће;
- подршка диспозицијама за учење;
- инклузија, различитости и демократске вредности;
- сарадња са породицом и локалном заједницом.

Овако добијени подаци представљају основ за заједничко промишљање и промену васпитно-образовне праксе.

5. Могуће технике праћења и вредновања

Вредновање квалитета рада установе представља процену квалитета рада на основу стандарда квалитета рада установе. Вредновање квалитета рада установа врши се кроз самовредновање и спољашње вредновање квалитета рада установе.

Процес самовредновања усмерен је на сагледавање и процену целокупне актуелне праксе у вртићу и креирање планова на основу којих се ставрају промене. Кроз континуирану, циљану и функционалну (само)процену доприноси се да васпитачи и стручни сарадници квалитетније:

- прате развој и процес учења код деце, те планирају нове, по потреби, сложеније секвенце учења,
- развијају реални програма,
- стварају средину која подстиче радозналост, истараживање и активан однос према себи, другима и материјалима,
- учествују у грађењу заједнице која учи и која подржава континуитет у учењу,
- остварују сарадњу са породицом и локалном заједницом.

У процес праћења, вредновања и самовредновања су укључени сви актери у процесу васпитно-образовног рада, сходно самом циљу вредновања и то: деца, васпитачи, родитељи, стручни сарадници и сарадници, директор, чланови Управног одбора, представници локалне заједнице и други.

Област праћења	Носилац активности	Начин праћења и технике
Програми у целодневном и полудневном трајању (рад са децом до поласка у школу)	Стручни сарадници/сарадници директор, васпитачи	Увид у средину за учење и развој, непосредан рад у групи и педагошку документацију (снимање активности, анализа и дискусија (у мањим групама или тимски), документација о праћењу дечјег развоја и напредовања, протоколи посматрања, упитници, анкете)
		Обрада инструмената и интерпретација резултата истраживања, извештаји
Различити програми и облици ВОР-а	Стручни сарадници и координатор у реал.ППП, директор	Увид у непосредан рад у групи и педагошку документацију (снимање активности, анализа и дискусија (у мањим групама или тимски), документација о праћењу дечјег развоја и напредовања, протоколи посматрања, упитници, анкете)
		Обрада инструмената и интерпретација резултата истраживања, извештаји
Сарадња са породицом	Стручни сарадници и координатор у реал.ППП	Увид у непосредан васпитно-образовни рад и педагошку документацију
		Обрада инструмената и интерпретација резултата истраживања, извештаји
Сарадња са локалном заједницом	Директор, стручни сарадници и координатор у реал.ППП	Увид у непосредан васпитно-образовни рад и педагошку документацију (Књига неге и восп.-образ.рада, праћење дечјег развоја и напредовања)
		Обрада инструмената и интерпретација резултата истраживања, извештаји

Процес праћења остваривања програма може се вршити и путем:

- анализе документације стручних органа и тимова у Установи (записници, извештаји, протоколи, белешке...),
- анализе документације органа управљања (Управни одбор и Савет родитеља),
- анализе евиденције о стручном усавршавању и професионалном развоју запослених,
- анализом летписа вртића,
- кореспонденције са просветним саветницима,
- оставрене сарадње са другим предшколским установама и размене искуства са њима....

ПРЕДСЕДНИК УПРАВНОГ ОДБОРА
Гордана Недељковић, дипл.дефектолог